

UČNI NAČRT

Srednje splošno izobraževanje

GEOGRAFIJA

Dvojezična slovensko-madžarska
gimnazija na narodno mešanem območju
Prekmurja



UČNI NAČRT

IME PREDMETA: geografija

Izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja:

obvezni predmet (210 ur)

maturitetni standard (315 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

Dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo; dr. Eva Konečnik Kotnik, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru; dr. Tatjana Resnik Planinc, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dr. Matej Ogrin, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dr. Jurij Senegačnik; Lavinia Hočevar, Gimnazija Antonio Sema Piran, Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper; Marjeta Hočevar, Škofijska klasična gimnazija, Zavod, sv. Stanislava; mag. Ludvik Mihelič, Ekonomska šola Ljubljana; Ingrid Florjanc, Gimnazija Ledina; Mojca Kelbič Đajić, Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška, Zavod Anton Martina Slomška; Melita Vidovič, Zavod RS za šolstvo; Manca Poglajen, Zavod RS za šolstvo; Matej Cizelj, Srednja elektro-računalniška šola Maribor; Doris Hrvatin, Srednja ekonomska-poslovna šola Koper; Tibor Tomšič, Dvojezična srednja šola Lendava, dr. Mojca Ilc Klun, OŠ Mirana Jarca; Mojca Janžekovič, OŠ Toma Brejca Kamnik; Matej Matkovič, OŠ Belokranjskega odreda Semič; dr. Blaž Repe, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; Tomi Tomšič, OŠ Staneta Žagarja Kranj; Helena Verdev, OŠ Ljubečna

Prilagoditve pripravili: Tibor Tomšič, Dvojezična srednja šola Lendava; Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo; Melita Vidovič, Zavod RS za šolstvo, Manca Poglajen, Zavod RS za šolstvo; Bojan Hozjan, Dvojezična osnovna šola I Lendava

JEZIKOVNI PREGLED: Valentin Logar

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni-nacrti/2026/un-geografija_dv.pdf

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](#)-ID [254798083](#)

ISBN 978-961-03-1225-3 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 245. seji, dne 19. 06. 2025, določil učni načrt geografija za izobraževalni program dvojezične gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja.



PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE



KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno
Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspiis dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
- I:** *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solosores dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

- | | | | |
|---|---|---|---------------------------------------|
| ☐ laborerat voluptiurem | ☐ veligna tessint | ☐ laborerat voluptiurem | ☐ veligna tessint |
| ☐ veligna tessint | ☐ laborerat voluptiurem | ☐ veligna tessint | |

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaborest quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA



KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 10

Namen predmeta..... 10

Temeljna vodila predmeta 11

Obvezujoča navodila za učitelje 11

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 12

OBČA FIZIČNA GEOGRAFIJA 13

Uvod..... 17

Planetarna geografija in osnovne kartografije
..... 18

Zgradba in površje Zemlje 20

Podnebje in podnebne spremembe 22

Prsti in rastlinstvo 24

Vodovje 26

Naravne nesreče 28

OBČA DRUŽBENA GEOGRAFIJA..... 29

Prebivalstvo in poselitev 31

Uvod v gospodarstvo 35

Kmetijstvo 36

Rudarstvo, energetika in industrija 37

Izbrane storitve..... 39

GEOGRAFIJA SVETA 41

Globalni izzivi sveta in trajnostnost..... 44

Azija..... 47

Afrika..... 49

Severna Amerika..... 51

Latinska Amerika 53

Avstralija in Oceanija 55

Polarna območja 57

GEOGRAFIJA EVROPE 58

Geografski okvir Evrope 61

Severna Evropa 63

Zahodna Evropa 64

Južna Evropa 66

Jugovzhodna Evropa 68

Vzhodna Evropa z azijskim delom Rusije 70

Srednja Evropa 71

FIZIČNA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE 73

Lega in položaj Slovenije in Madžarske v Evropi
..... 75

Kamninska zgradba in površje Slovenije 77

Podnebje, prsti in rastlinstvo Slovenije..... 78

Vodovje Slovenije 80

Kamninska zgradba in površje Madžarske 81

Podnebje, prsti in rastlinstvo Madžarske 82

Vodovje Madžarske..... 83

Naravne nesreče v Sloveniji in na Madžarskem
..... 84

DRUŽBENA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE 85

Prebivalstvo in poselitev Slovenije 88

Gospodarstvo Slovenije 90

Prebivalstvo in poselitev Madžarske 93

Gospodarstvo Madžarske..... 95

PROJEKTNO IN RAZISKOVALNO DELO 97

Projektno in raziskovalno delo 97

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH ... 100

Obča fizična geografija 100

UVOD 100

PLANETARNA GEOGRAFIJA IN OSNOVNE
KARTOGRAFIJE 100

ZGRADBA IN POVRŠJE ZEMLJE 100

PRSTI IN RASTLINSTVO..... 100

VODOVJE..... 100

NARAVNE NESREČE..... 100

Obča družbena geografija 100

PREBIVALSTVO IN POSELITEV 101

UVOD V GOSPODARSTVO 101

KMETIJSTVO	101
RUDARSTVO, ENERGETIKA IN INDUSTRIJA	101
IZBRANE STORITVE	101
Geografija sveta	101
GLOBALNI IZZIVI SVETA IN TRAJNOSTNOST	101
AZIJA.....	101
AFRIKA.....	101
SEVERNA AMERIKA	101
LATINSKA AMERIKA	101
AVSTRALIJA IN OCEANIJA	102
POLARNA OBMOČJA	102
Geografija Evrope	102
Fizična geografija Slovenije in Madžarske	102
Družbena geografija Slovenije in Madžarske	102
GOSPODARSTVO MADŽARSKE	102
Projektno in raziskovalno delo	103
PRILOGE	104
Priloge po poglavjih	104
OBČA FIZIČNA GEOGRAFIJA	104
OBČA DRUŽBENA GEOGRAFIJA	104
GEOGRAFIJA SVETA	105

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Geografija kot obvezni splošnoizobraževalni predmet v gimnazijskem izobraževanju celostno razlaga naravne in družbene pojave in procese v pokrajini z namenom, da bi dijaki razumeli svoj življenjski prostor ter v njem kakovostno živeli. Dijakom daje temeljno zavedanje, da se vsi elementi v pokrajini medsebojno prepletajo in součinkujejo. To jih vodi do zmožnosti celostnega vrednotenja posegov v prostor ter obenem do razumevanja posledic lastnih dejanj. S tako naravnostjo temeljno poslanstvo geografije podpira koncept trajnosti, saj spodbuja razumevanje kompleksnosti, kritično analizo razmer v svetu in zamišljanje razvojnih alternativ. Z osredotočenostjo na življenjski prostor dijakov predstavlja pouk geografije temeljni prispevek k državljanstvu in domovinski vzgoji v vseh njenih razsežnostih. Predmet geografija zajema tudi skupne cilje s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj, Zdravje in dobrobit, Digitalne kompetence ter Podjetnost. To pomeni, da se skozi predmetne cilje realizirajo tudi skupni cilji, nekateri skupni cilji pa so že sami po sebi neposredni sestavni del predmeta geografija.

Geografijo odlikuje usmerjenost na prepoznavanje in reševanje lokalnih in globalnih izzivov kot so podnebne spremembe, izčrpavanje virov, degradacija okolja in drugi. Geografsko raziskovanje in izobraževanje spodbujata interdisciplinarni pristop, potreben pri obravnavi kompleksnih vprašanj, ki zahtevajo kombinacijo perspektiv in strokovnega znanja. Prav tako pouk geografije stremi k razvijanju učinkovite komunikacije, ki je ključnega pomena, da pridejo rezultati raziskovalnega dela in nove informacije do širšega občinstva, v javnost, do oblikovalcev politik in drugih znanstvenih disciplin. Geografija poudarja digitalno pismenost in uporablja tehnologijo, kot so geografski informacijski sistemi (GIS), daljinsko zaznavanje in druge tehnologije, ki lahko zagotovijo nove vpoglede v prostorske vzorce in odnose med ljudmi in okoljem, integracija nove tehnologije pa zagotavlja inovativnost in sodobnost pouka.

Geografska znanja so uporabna in nujna v družbi, saj vključujejo zmožnosti zbiranja, analiziranja, prikazovanja, interpretacije in komuniciranja različnih virov geografskih informacij, kar vključuje zemljevide, fotografije iz zraka, geografske informacijske sisteme (GIS) in drugo tehnologijo ter terenske podatke, ki poglobljajo razumevanje procesov v prostoru.

Za geografijo so značilni didaktični pristopi izkustvenega, veččutnega, projektnega učnega dela, učenja z raziskovanjem in drugi pristopi, ki vključujejo različne aktivne učne metode in tehnike glede na zadane cilje, zmožnosti učečih se ter pogoje dela.

Geografija kot splošnoizobraževalni predmet v gimnazijskem izobraževanju ima pomembno vlogo za doseganje izobraževalne in vzgojne razsežnosti. Zasnovan je tako, da smiselno podpira tudi razvoj prečnih kompetenc, s čimer prispeva k celovitosti splošne gimnazijske izobrazbe.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Temeljni vodili predmeta sta geografska vzgoja in izobraževanje, ki mlademu človeku ponujata:

- » spoznavanje krajev in pokrajin, kar spodbuja željo po raziskovanju raznolikosti sveta ter spoštovanje in ohranjanje zdravja, nežive narave, živih bitij;
- » razumevanje strukture in delovanja različnih prostorskih sistemov (lokalno okolje, domača pokrajina, domača država in celina, druga okolja različnih prostorskih ravni, svet kot celota), kar kot temeljna značilnost geografskega mišljenja vodi v proaktivno delovanje in odgovorno odzivanje na aktualne dogodke, pojave in procese;
- » temeljno kartografsko in prostorsko orientacijsko pismenost ter iznajdljivost, ki je bistvena za delovanje v današnjem kompleksnem svetu;
- » razvijanje spretnosti oz. veščin za samostojno opazovanje in raziskovanje pokrajin oz. prostora in njegovih prvin prek vključevanja terenskega dela ter ekskurzij;
- » razvijanje digitalnih kompetenc;
- » razvijanje zmožnosti celostne interpretacije prostora in komunikacijske pismenosti, kar vključuje kritično vrednotenje prostorskih informacij, njihovo predstavljanje in posredovanje;
- » spodbujanje aktivnega osebnega in družbenega delovanja, s čimer mlademu človeku omogoča, da se razvija v odgovornega soustvarjalca našega skupnega sveta.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Obvezna sestavna dela pouka predmeta geografija sta delo z zemljevidi različnih vrst in učenje na prostem, kar vključuje krajša terenska dela in ekskurzije. Z njimi omogočamo veččutno učenje, celostna doživetja, povezovanje teorije s prakso in učinkovitejši pouk. Ekskurzije so obvezne v vseh letnikih, v zaključnem letniku se dijakovo delo v zvezi z ekskurzijo tudi ocenjuje za notranji del mature. Pri terenskih delih in ekskurzijah poudarjamo:

- » interdisciplinarno obravnavo učnih ciljev, sodelovanje z učitelji drugih predmetov in sodelovanje z zunanjimi deležniki iz okolja;
- » uporabo različnih raziskovalnih metod in pripomočkov za izboljšanje učenja ter sledenje hitro spreminjajočemu se tehnološkemu razvoju,
- » osredotočenost na neposredno opazovanje in vrednotenje življenjskih okolij (kritično mišljenje, reševanje problemov) ter aktivno udeležbo učečih se,
- » vključevanje varne telesne aktivnosti, s čimer se krepi motorika in zdravje učečih se.



TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA



OBČA FIZIČNA GEOGRAFIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Obča fizična geografija obsega vsebine s področij uvoda v geografijo, planetarne geografije in osnov kartografije, zgradbe in površja Zemlje, podnebja in podnebnih sprememb, prsti in rastlinstva, vodovja in naravnih nesreč. Položaj Zemlje v vesolju je osnova fizično geografskih vsebin, ki se povezuje z zgradbo Zemlje kot nebesnega telesa. Slednja močno vpliva na površinske oblike, ki so spet povezane s preostalimi fizičnogeografskimi vsebinami, od podnebja in vodovja do prsti in oblik življenja. Namen teme je, da dijaki spoznajo osnovna področja fizične geografije oz. preko ciljev in standardov pridobijo usmeritve za pridobivanje znanja, ki je temelj fizičnogeografskim procesom, pojavom in oblikam na površju. Tako bodo lažje razumeli fizično osnovo pokrajine kot del geografske stvarnosti, lažje bodo prepoznali tudi spremembe v pokrajini in njihove posledice.

Ta znanja so ključnega pomena za kasnejše spoznavanje družbenogeografskih vsebin in njihovo interpretacijo pri pojasnjevanju geografske stvarnosti. Namen učnih ciljev in standardov je, da dijakom ter učiteljem služijo kot vodilo do obsega znanj, potrebnih za njihovo uspešno nadgradnjo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so v učnem načrtu navedeni že v posebnem polju **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Uvod** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **geosfera**, litosfera, pedosfera, biosfera, hidrosfera, atmosfera, antroposfera,
- » **obča geografija**, regionalna geografija, fizična geografija, družbena geografija.

Učitelj pri skupini ciljev **Planetarna geografija in osnove kartografije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » Rimska cesta, Osončje,
- » **rotacija**, Zemljina os, odklonska sila (Coriolisov učinek), poldnevnik, časovni pas, datumska meja,
- » **revolucija**, ekliptika, enakonočje ali ekvinokcij, Sončev obrat ali solsticij, zenit, letni čas, polarni dan, polarna noč, prestopno leto, toplotni pas, vzporednik, stopinjska mreža,



- » **zemljevid**, splošni zemljevid, tematski zemljevid, načrt, legenda (kartografski znak, izohipsa ali plastnica), merilo, kartografska projekcija,
- » **geografska lega**, geografska širina, geografska dolžina, koordinate,
- » **orientacija**, smer neba, ekspozicija,
- » globalni navigacijski satelitski sistemi (GNSS),
- » azimut,
- » geografski informacijski sistemi (GIS),
- » panoramska risba,
- » digitalni zemljevid.

Učitelj pri skupini ciljev **Zgradba in površje Zemlje** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **notranji dejavnik, zunanji dejavnik**,
- » skorja, plašč, jedro, litosfera, astenosfera, litosferska plošča, **tektonika plošč**, transformni stik, konvergentni stik, divergentni stik,
- » **vulkanizem**, vroča točka, ognjenik/vulkan, magma, lava, piroklastit, vulkanski relief,
- » postvulkanski pojav, izvir mineralne in termalne vode, gejzir,
- » **potres**, potresni val, nadžarišče/epicenter, žarišče/hipocenter, seizmologija, seizmograf, cunami, Richterjeva potresna lestvica, evropska potresna lestvica (EMS), intenziteta/magnituda,
- » **geološka doba**, obdobja pred paleozoikom, paleozoik, mezozoik, trias, jura, kreda, kenozoik, paleogen, neogen, kvartar, pleistocen, holocen,
- » **epirogeneza, orogeneza**, guba, prelom, nariv, kaledonska orogeneza, hercinska orogeneza, alpidaska orogeneza, tektonski jarek, tektonski čok, kotlina,
- » **kamninska zgradba, magmatska kamnina**, globočnina, granit, granodiorit, predornina, bazalt, andezit, **sedimentna kamnina**, apnenec, dolomit, peščenjak, konglomerat, fliš, **metamorfna kamnina**, marmor, gnajs, karbonatna kamnina, nekarbonatna kamnina,
- » **zunanji preoblikovalni proces, preperevanje**, mehansko preperevanje, kemično preperevanje, biološko preperevanje, sediment, mehanski sediment, kemični sediment, **denudacija, erozija**, abrazija, deflacija, **transport, akumulacija**,
- » **denudacijska oblika reliefa, akumulacijska oblika reliefa**,
- » **rečni relief**, rečna dolina, soteska, vintgar, kanjon, rečna struga, pramenasta rečna struga, meandrasta rečna struga, okljuk, mrtvica, vršaj, naplavna ravnica, rečna terasa, ježa, delta,
- » **ledeniški relief**, krnica, ledeniška dolina, fjord, ledeniško jezero, morena, balvan, gorska poledenitev, celinska poledenitev,

- » **vetrni relief**, kamnita puščava, gobasti osamelec, peščena puščava, sipina, puhlica,
- » **obalni relief**, klif, plaža, zatok/laguna,
- » **kraški relief**, površinska kraška oblika, podzemna kraška oblika, žlebič, škraplja, vrtača, udornica, kraško polje, presihajoče jezero, kraški izvir, ponor, ponikalnica, jama, vodna jama, suha jama, brezno, stalaktit, stalagmit, kapniški steber; kras, Kras,
- » **antropogeno preoblikovani relief**, terasirano pobočje, gramoznica, umetni otok, površinski kop, kamnolom.

Učitelj pri skupini ciljev **Podnebje in podnebne spremembe** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **sestava atmosfere**, dušik, kisik, ogljikov dioksid, vodna para, ozon, troposfera, stratosfera,
- » **vreme, podnebje**,
- » vremenska slika, ARSO,
- » **podnebni element**, temperatura zraka (°C), povprečna temperatura zraka (°C), temperaturna amplituda, izoterma, višina padavin (mm), povprečna višina padavin (mm), izohieta, zračni tlak (hPa), relativna zračna vlaga (%), izobara,
- » **podnebni dejavnik**, geografska širina, razporeditev kopnega in morja, relief, morski tok, veter,
- » temperaturni obrat (temperaturna inverzija), prisojno pobočje, osojno pobočje,
- » **nastanek padavin**, izhlapevanje, kondenzacija, orografske padavine, konvekcijske padavine, ciklonske padavine, privetrna stran gora, zavetrna stran gora,
- » **veter**, planetarni veter, odklonski učinek, pasat, zahodni veter, polarni vzhodnik, lokalni veter, pobočni veter, obalni veter, burja,
- » **barična tvorba**, ciklon, anticiklon, ekvatorialno območje nizkega zračnega tlaka, subtropsko območje visokega zračnega tlaka, subpolarna območja nizkega zračnega tlaka, polarno območje visokega zračnega tlaka,
- » **vremenotvorno središče**, ciklon, anticiklon, islandski ciklon, azorski anticiklon,
- » **vremenska fronta**, topla fronta, hladna fronta,
- » **toplotni pas**, tropski pas, subtropski pas, zmerno topli pas, subpolarni pas, polarni pas,
- » **podnebni tip**, ekvatorialno, savansko, subtropsko suho, subtropsko polsuho, sredozemsko, monsunsko, subtropsko vlažno, oceansko, celinsko vlažno, celinsko polsuho, celinsko suho, zmerno hladno, tundrsko, polarno, gorsko podnebje,
- » **onesnaževanje ozračja**, toplogredni plin, dušikov oksid, PM-delec, kisli dež, troposferski ozon, tanjšanje ozonske plasti (zmanjševanje koncentracije ozona), **globalno segrevanje ozračja**, povečan učinek tople grede, prilagajanje podnebnim spremembam, blaženje podnebnih sprememb,
- » **ogljikna nevtralnost**, ogljični odtis, trajnostni razvoj.



Učitelj pri skupini ciljev **Prsti in rastlinstvo** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **prst, tla**, rodovitnost,
- » **lastnosti prsti**, zrnavost (tekstura), barva, reakcija prsti,
- » pedogenetski dejavnik, **pedogeneza**, mlade ali slabo razvite prsti, zrele ali razvite prsti,
- » **profil prsti, horizont prsti**, O – organski horizont, A – humusni horizont, E – eluvialni horizont, B – iluvialni horizont, G – horizont zastajanja podzemne vode, C – horizont preperela matične podlage oz. preperina, R – nepreperela matična podlaga,
- » **skupina prsti**, feralsoli, arenosoli, kambisoli, černoze, podzoli, kriosoli,
- » **pomen prsti**, funkcija prsti, ekosistemska storitev, antropogene prsti, degradacija prsti, erozija prsti,
- » **rastlinstvo**, naravno rastlinstvo, kulturno rastlinstvo, rastlinski višinski pas, kulturna pokrajina, krčenje gozda, požiganje gozda, tropski deževni gozd, savansko rastlinstvo, puščavsko rastlinstvo, sredozemsko rastlinstvo, gozdovi zmerno toplega pasu (listnati, mešani in iglasti gozd), stepsko rastlinstvo, tajga, tundrsko rastlinstvo.

Učitelj pri skupini ciljev **Vodovje** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **vodovje (hidrosfera), vodni krog (hidrološki cikel)**, mali vodni krog, veliki vodni krog,
- » **morje, ocean**, temperatura, slanost, valovanje, plimovanje, morski tok,
- » **porečje**, povirje, povodje, razvodje, razvodnica,
- » **vodni pretok**, hidrogram, rečni pretočni režim*,
- » **jezero, mokrišče**, naravno jezero, umetno jezero, vglobljeno in zajezitveno jezero, pretočno jezero, brezodtočno jezero (endoreično jezero), mokrišče,
- » **podzemna voda**, prosta podzemna voda, ujeta podzemna voda (arteška voda), vodonosnik,
- » **kakovost voda**, kemijsko stanje voda, ekološko stanje voda,
- » **trajnostna raba vodnih virov**.

*Podrobnejša razčlenitev rečnih pretočnih režimov je pri skupini ciljev Fizičnogeografski okvir Slovenije.

Učitelj pri skupini ciljev **Naravne nesreče** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » meteorit, **vulkanizem, ognjenik (vulkan), izbruh (erupcija), piroklastični tok, potres, cunami, blatni tok, drobirski tok, zemeljski plaz, usad, skalni podor**,
- » **poplava, 100-letna poplava**,
- » **tropski ciklon, vihar, vetrolom, snežni plaz, žledolom, zmrzal, pozeba, toča, suša, požar**.

Vključevanje skupnih ciljev

Ta tema vključuje tudi skupne cilje z vseh petih področij (Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj, Zdravje in dobrobit, Digitalna kompetentnost ter Podjetnost), ki so podrobneje pojasnjeni pri posameznih skupinah ciljev.

UVOD

CILJI

Dijak:

○: opredeli geografijo kot interdisciplinarno/povezovalno znanost ter pojasnjuje sistem geografske vede;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: na primerih vrednoti in drugim argumentira aplikativno vrednost geografije pri zaposlovanju in v družbi.

SC (1.1.1.1 | 5.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » definira geografijo kot znanstveno disciplino ter pojasni, kako se razlikuje od drugih znanosti;
- » opredeli pojem geosfere, našteje sfere, ki jo sestavljajo, ter obrazloži temeljne vzročno-posledične povezave med njimi;
- » razloži delitev geografije;
- » na podlagi lastnih izkušenj navede in drugim prepričljivo predstavi primere, ko je geografija uporabna v posameznikovem vsakdanjem življenju;
- » našteje področja, na katerih se lahko zaposlujejo geografi;
- » ovrednoti pomen geografije v družbi nekdaj in danes.

TERMINI

◦ geosfera ◦ obča geografija ◦ regionalna geografija ◦ fizična geografija ◦ družbena geografija

PLANETARNA GEOGRAFIJA IN OSNOVNE KARTOGRAFIJE

CILJI

Dijak:

- : opisuje temeljne lastnosti Zemlje kot planeta, njeno lego v vesolju ter posledice njenega gibanja;
- : na primerih konkretnih življenjskih situacij utemeljuje, kako vpliva gibanje Zemlje na življenje;
SC (2.2.1.1)
- : na osnovi razumevanja koncepta zemljevida razvija veščine branja in interpretacije različnih zemljevidov;
SC (1.1.1.1 | 1.1.4.1)
- : primerja pretekle in sodobne kartografske metode ter pojasnjuje pomen zemljevidov za delo geografa in kartografa;
SC (5.1.1.1)
- : za orientacijo in druge praktične namene uporablja tiskane in digitalne zemljevide, pri čemer razvija proaktivno miselno naravnost za reševanje problemskih situacij;
SC (3.1.4.2 | 3.2.1.2 | 4.1.1.1)
- : se uri v izdelovanju različnih načinov prikazovanja Zemljinega površja (panoramska risba);
SC (3.2.1.2 | 1.3.1.1 | 1.3.3.1)
- : na izrez poljubnega digitalnega zemljevida vrisuje svoje znake za različne geografske vsebine.
SC (4.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše obliko Zemlje in njeno lego v Osončju;
- » poimenuje galaksijo, v kateri se nahaja Zemlja;
- » pojasni gibanje Zemlje okoli svoje osi ter gibanje Zemlje okoli Sonca in njune posledice;
- » razloži pojma časovni pas in datumska meja;
- » obrazloži štiri ključne lege Zemlje pri kroženju okoli Sonca ter jih vzročno-posledično poveže z nastankom letnih časov;
- » pojasni pojav prestopnega leta;
- » obrazloži vzroke za nastanek toplotnih pasov ter poimenuje ključne vzporednike;
- » primerja trenutni čas in temperaturne razmere v lokalnem okolju z dvema izbranimi lokacijama na drugih celinah ter pojasni vpliv na življenje človeka in njegove dejavnosti;

- » razloži, kaj je zemljevid, našteje njegove sestavine (legenda, merilo) ter loči zemljevide po vsebini;
- » s pomočjo zemljevida opiše pokrajino, ki jo le-ta predstavlja;
- » ovrednoti popačenost upodobitve Zemljinega površja na različnih zemljevidih in ugotovitve vzročno-posledično pojasni na primeru treh različnih kartografskih projekcij;
- » razloži pojma geografska širina in dolžina ter z njuno pomočjo določi izbrane lokacije v atlasu ter na digitalnem zemljevidu;
- » orientira zemljevid brez in s pomočjo kompasa ali IKT-orodij;
- » se giblje v naravi s pomočjo zemljevida (preračunava razdalje in bere kartografske znake), kompasa in drugih pripomočkov (GNSS, naravni znaki za orientacijo),
- » izdelava panoramsko risbo izbrane pokrajine ter jo interpretira sošolcem;
- » uporabi izbrane aplikacije oz. spletne strani z digitalnimi zemljevidi za iskanje in umeščanje izbranih geografskih pojavov.

TERMINI

- rotacija Zemlje
- revolucija Zemlje
- zemljevid
- geografska lega
- orientacija



ZGRADBA IN POVRŠJE ZEMLJE

CILJI

Dijak:

- : prepoznavna dejavnike, ki oblikujejo površje;
SC (1.1.2.1)
- : pojasnjuje vpliv notranjih dejavnikov in procesov na oblikovanost površja;
- : razlaga delovanje vulkanov in potresov ter sklepa na potresno ogroženost Slovenije;
SC (3.2.4.1 | 3.2.4.2)
- : povezuje geološko zgodovino in orogenetske procese ter jih vzročno-posledično pojasnjuje;
SC (1.1.2.2)
- : raziskuje kamninsko sestavo, njen vpliv na oblikovanost površja ter opisuje uporabno vrednost kamnin v vsakdanjem življenju;
SC (2.2.1.1 | 5.3.5.3 | 2.1.3.1)
- : pojasnjuje vpliv zunanjih dejavnikov in procesov na oblikovanost površja ter izpostavi človeka kot preoblikovalca pokrajine;
SC (2.2.1.2 | 2.3.1.2 | 5.1.4.1 | 5.2.2.2)
- : uporablja, bere in interpretira topografske in geološke zemljevide;
SC (4.3.3.1 | 1.1.2.1)
- : na primerih interpretira vpliv oblikovanosti površja vpliva na poselitev, gospodarsko rabo in življenje človeka ter kako človek preoblikuje površje.
SC (2.2.1.2 | 5.1.5.1 | 2.1.3.1 | 2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razlikuje in našteje notranje in zunanje dejavnike, ki vplivajo na oblikovanost površja;
- » opiše notranjo zgradbo Zemlje in razloge za premikanje litosferskih plošč;
- » na primerih iz sveta pojasni procese premikanja litosferskih plošč ter opiše učinke le-tega na površju;
- » primerja razloge, delovanje ter učinke vulkanov in potresov;
- » opiše potresno ogroženost Slovenije in jo primerja z drugimi izbranimi evropskimi državami (npr. Finsko, Italijo in Madžarsko);
- » našteje glavna geološka obdobja ter navede najpomembnejše dogodke geološkega razvoja površja (najstarejše površje, orogeneze);

- » opiše tri orogenetske procese (gubanje, prelamljanje, narivanje) in prepozna njihove učinke na preoblikovanost površja;
- » poimenuje ter časovno in prostorsko umesti tri orogeneze;
- » **našteje tri skupine kamnin glede na nastanek in navede razlike med njimi;**
- » prepozna in poimenuje po dve kamnini za skupini globočnin, predornin, dve kamnini za metamorfno skupino kamnin ter štiri kamnine za sedimentno skupino kamnin;
- » loči skupini kamnin glede na kemično zgradbo (karbonatna, nekarbonatna kamnina);
- » na primeru obrazloži, kako lastnosti kamnin vplivajo na oblikovanost površja;
- » opiše načine uporabe kamnin (v vsakdanjem življenju);
- » **našteje zunanje dejavnike in procese, ki vplivajo na oblikovanost površja;**
- » ob primerih iz sveta in Slovenije razloži procese preperevanja, denudacije (s poudarkom na eroziji), transporta in akumulacije ter jih prepozna na slikovnem gradivu;
- » **ob slikovnem gradivu iz sveta in Slovenije prepozna, opiše in pojasni nastanek rečnega, ledeniškega, vetrnega, obalnega in kraškega tipa reliefa;**
- » **na primerih iz Slovenije in sveta pojasni, kako človek preoblikuje relief;**
- » primerja različne tipe reliefa glede na njihovo oblikovanost ter njihovo primernost za poselitev, gospodarsko rabo in življenje človeka (gostota poselitve, kmetijstvo, promet, turizem);
- » **bere in interpretira topografske in geološke zemljevide;**
- » *na terenu uporabi topografske in geološke zemljevide;*
- » *na terenu opazuje ter vzročno-posledično interpretira procese in oblikovanost površja v lokalnem okolju.*

TERMINI

- notranji dejavnik ◦ zunanji dejavnik ◦ tektonika plošč ◦ vulkanizem ◦ potres ◦ geološka doba
- epirogeneza ◦ orogeneza ◦ kamninska zgradba ◦ sedimentna kamnina ◦ metamorfna kamnina ◦ zunanji preoblikovalni proces
- preperevanje ◦ denudacija ◦ transport ◦ akumulacija ◦ akumulacijska oblika reliefa
- rečni relief ◦ ledeniški relief ◦ vetrni relief ◦ obalni relief ◦ kraški relief ◦ antropogeno preoblikovani relief
- erozija ◦ denudacijska oblika reliefa ◦ magmatska kamnina

PODNEBJE IN PODNEBNE SPREMEMBE

CILJI

Dijak:

○: opisuje sestavo ozračja (atmosfere);

SC (2.1.3.1)

○: razlikuje vreme in podnebje;

SC (1.1.1.1 | 1.1.2.1 | 5.3.5.3)

○: opredeli vlogo državne meteorološke službe (ARSO);

○: našteje in pojasnjuje podnebne dejavnike ter osnovne podnebne elemente in globalno kroženje zraka;

SC (1.1.1.1 | 1.1.2.2)

○: raziskuje vzroke za oblikovanje toplotnih pasov in podnebnih tipov;

○: raziskuje vire vremenske napovedi, razlaga vremenski zemljevid in pojasni vremensko napoved;

SC (1.1.4.1)

○: pojasnjuje vpliv podnebja na geografske značilnosti pokrajine (rastlinstvo, vodovje, prst, poselitev, gospodarstvo);

SC (2.1.1.1)

○: s klimogramov prepozna glavne tipe podnebij, jih umesti na zemljevidu in pojasni njihove značilnosti;

SC (1.1.4.1)

○: vrednoti vlogo človeka pri onesnaževanju zraka in oblikuje predloge rešitev izbranega primera;

SC (5.1.5.1 | 5.2.1.1 | 2.3.1.1 | 2.3.1.2)

○: pojasnjuje vpliv toplogrednih plinov na podnebne spremembe;

SC (5.1.4.1 | 2.1.1.1 | 2.2.1.2)

○: utemeljuje potrebo po spremembi načina življenja za blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.

SC (5.1.4.1 | 2.2.1.1 | 2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» našteje najpomembnejše pline, ki sestavljajo ozračje, in opiše glavne značilnosti troposfere in stratosfere;

» pojasni pojma vreme in podnebje in na primeru razloži razliko med njima;

» našteje in opiše podnebne elemente: temperaturo, relativno zračno vlago, višino padavin, zračni tlak, veter;



- » razloži vpliv glavnih podnebnih dejavnikov na značilnosti podnebja;
- » razlikuje pojma toplotni pas in podnebni tip ter pojasni njun nastanek;
- » interpretira vremenski zemljevid in pojasni vremensko napoved;
- » imenuje in na zemljevidu pokaže ter omeji pet toplotnih pasov;
- » opiše in pojasni značilnosti glavnih podnebnih tipov, jih umesti na zemljevidu sveta, sklepa na značilnosti pokrajine;
- » navede sestavine klimograma ter ga nariše ročno in digitalno;
- » analizira klimograme in razbere značilnosti toplotnega pasu in podnebnega tipa za izbrani klimogram ter klimograme primerja med seboj;
- » opiše negativen učinek treh izbranih onesnaževal na sestavo ozračja, človekovo zdravje in pokrajino;
- » našteje najpomembnejše vire toplogrednih plinov po dejavnostih (industrija, promet, energetika, kmetijstvo) in predlaga rešitve;
- » s pomočjo klimogramov analizira podnebje izbranega kraja iz druge polovice 20. stoletja in začetka 21. stoletja in predvidi podnebje v prihodnje.

TERMINI

- sestava atmosfere ◦ vreme ◦ podnebje ◦ podnebni dejavnik ◦ nastanek padavin ◦ veter ◦ barična tvorba
- vremenotvorno središče ◦ vremenska fronta ◦ toplotni pas ◦ podnebni tip ◦ onesnaževanje ozračja
- globalno segrevanje ozračja ◦ ogljična nevtrálnost ◦ podnebni dejavnik

PRSTI IN RASTLINSTVO

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja, kaj so prsti in opiše njihove osnovne sestavine (mineralni delci, organska snov, voda, zrak);
SC (1.1.2.1)
- : razlaga lastnosti prsti, kot so tekstura, barva in reakcija prsti;
SC (1.1.2.2)
- : navede pedogenetske dejavnike ter opredeli njihov vpliv na pedogenezo;
- : razčleni in pojasni profil razvite prsti z njenimi horizonti O, A, E, B, C in R;
- I: *pojasnjuje pomen premeščanja drobnih delcev znotraj profila iz E v B horizont;*
- I: *opiše lastnosti G horizonta;*
- : vrednoti pomen prsti za obstoj življenja na planetu in vlogo v ekosistemu;
SC (2.2.1.1 | 2.2.2.1)
- : izpostavi pozitivne in negativne vidike različnih načinov človekovega vplivanja na prsti;
SC (2.3.1.1 | 2.3.1.2)
- : interpretira vpliv dejavnikov okolja (podnebje, prst, relief) in človeka na rastlinstvo;
SC (2.1.3.1 | 5.3.5.3)
- : vrednoti pomen rastlinstva za človeka;
SC (2.2.1.1)
- : povezuje značilne skupine rastlinstva na Zemlji, skupaj z izbranimi najbolj značilnimi prstmi, in jih uvršča v podnebne tipe.
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži pojma prst in tla;
- » razloži glavne lastnosti prsti;
- » opiše pomen pedogenetskih dejavnikov na razvoj in spreminjanje prsti (pedogenezo);
- » ob ustreznem prikazu našteje in opiše značilne horizonte razvite prsti O, A, E, B, C in R;
- » pojasni pomen premeščanja drobnih delcev znotraj profila iz E v B horizont;

- » opiše lastnosti G horizonta;
- » razloži vlogo prsti v ekosistemu in za človeka (zagotavljanje hrane, vpliv na zadrževanje vode, kroženje in zadrževanje hranil, življenjski prostor);
- » razloži pojem degradacije prsti in analizira ukrepe za njeno preprečevanje;
- » opiše ukrepe za izboljšanje rodovitnosti prsti;
- » pojasni vpliv dejavnikov okolja (podnebje, prst, relief) in človeka na rastlinstvo;
- » razloži pomen rastlinstva za človeka (kroženje hranil in vode, proizvodnja biomase in hrane, uravnavanje podnebja in poplav, čiščenje vode in zraka, preprečevanje erozije);
- » ob ustreznem slikovnem gradivu prepozna tip pokrajine s tipično skupino rastlinstva in prsti.

TERMINI

- prst ◦ tla ◦ lastnost prsti ◦ pedogeneza ◦ profil prsti ◦ horizont prsti ◦ tip prsti ◦ pomen prsti ◦ rastlinstvo
- pedogenetski dejavnik



VODOVJE

CILJI

Dijak:

○: analizira sestavo hidrosfere;

SC (1.1.2.1)

○: raziskuje dejavnike in zakonitosti delovanja vodnega kroga;

○: sklepa o pomenu vodovja na Zemlji za naravo in človeka;

○: opiše glavne lastnosti morja;

○: razlaga oblike gibanja morske vode in pojasni njihov pomen;

SC (5.1.2.2 | 5.3.5.3)

I: vrednoti pomen morij oz. oceanov;

○: ugotavlja značilnosti tekočih voda in njihov pomen za naravo in človeka;

SC (1.1.2.1 | 2.2.1.2)

○: opredeli in razloži različne vrste jezer po nastanku (ledeniško, tektonsko, kraško/presihajoče, umetno);

○: primerja pretočna jezera in jezera brez odtoka,

○: razlaga pomen mokrišč;

○: pojasnjuje različne vrste podzemne vode in vrednoti njihov pomen;

○: analizira podatke o kakovosti oz. okoljskih problemih stoječih in tekočih voda ter jih predstavi;

SC (1.1.4.1 | 4.1.1.1 | 4.3.1.1)

I: preučuje problem voda v lokalnem okolju (možnost poplave, ekoremediacije in drugo človekovo preoblikovanje struge ali posege ob strugi).

SC (2.2.2.1 | 2.2.3.1 | 4.1.2.1 | 4.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» razloži sestavo hidrosfere ter pomen sladke vode;

» pojasni zakonitosti delovanja malega in velikega vodnega kroga;

» pojasni pomen vodovja na Zemlji za naravo in človeka;

» ob zemljevidu primerja lastnosti (slanost, temperatura) morij različnih geografskih širin;

» opiše in pojasni različne oblike gibanja morske vode (valovanje, plimovanje, morski tokovi);



- » opiše in pojasni **vpliv morskih tokov na podnebje**;
- » *razloži ekosistemski in gospodarski pomen morij in oceanov*;
- » s pomočjo hidrogramov pojasni značilnosti pretoka in ugotovi vrsto rečnega pretočnega režima (snežni, dežni, mešani);
- » presodi pomen tekočih voda z vidika narave in družbe (poplave, gospodarska raba, vodna oskrba);
- » s pomočjo zemljevida poimenuje primere jezer po vrsti nastanka;
- » opredeli pojem mokrišče in pojasni pomen mokrišč;
- » razloži nastanek in pomen **proste podzemne vode** in ujete podzemne vode (arteške vode);
- » pojasni ključne dejavnike in probleme **onesnaževanja voda**;
- » *opiše posebnosti voda v lokalnem okolju (nevarnost poplav, preoblikovanost struge in obvodnih površin).*

TERMINI

- vodovje (hidrosfera) ◦ vodni krog (hidrološki cikel) ◦ morje ◦ ocean ◦ porečje ◦ vodni pretok ◦ jezero
- mokrišče ◦ podzemna voda ◦ kakovost voda ◦ trajnostna raba vodnih virov



NARAVNE NESREČE

CILJI

Dijak:

O: navede glavne naravne nesreče, ki so posledica zlasti geomehanskih/geoloških vzrokov (padec meteorita, izbruh vulkana, potres, cunami, blatni in drobirski tok, plaz, usad, skalni podor itd.) in pojasnjuje njihove vzroke ter posledice;

SC (1.1.2.2 | 2.2.1.1)

O: navede glavne naravne nesreče, ki so posledica zlasti hidrometeoroloških vzrokov (poplava, orkan, tajfun, tornado, veter, snežni plaz, žledolom, zmrzal, pozeba, obilne snežne padavine, snegolom, suša, požar), in pojasni njihove vzroke ter posledice;

SC (1.1.2.2 | 2.2.1.1)

O: razpravlja o vplivu naravnih nesreč na človeka in možnih prilagoditvah družbe in (samo)zaščitnih ukrepih ljudi ob pojavu.

SC (2.1.3.1 | 2.2.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni ključne vzroke in posledice naravnih nesreč geomehanskega/geološkega nastanka;
- » pojasni ključne vzroke in posledice naravnih nesreč hidrometeorološkega nastanka;
- » ovrednoti posledice naravnih nesreč z vidika ekosistema ter človeka in njegovih dejavnosti;
- » razloži možne ukrepe za preprečevanje naravnih nesreč s poudarkom na lokalnem okolju.

TERMINI

- vulkanizem ◦ ognjenik (vulkan) ◦ izbruh (erupcija) ◦ potres ◦ cunami ◦ blatni tok ◦ drobirski tok
- zemeljski plaz ◦ usad ◦ podor ◦ poplava ◦ tropski ciklon ◦ vihar ◦ vetrolom ◦ snežni plaz ◦ žledolom
- zmrzal ◦ pozeba ◦ toča ◦ suša ◦ požar ◦ piroklastični tok ◦ 100-letna poplava ◦ skalni podor ◦ snegolom
- obilne snežne padavine

OBČA DRUŽBENA GEOGRAFIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Obča družbena geografija obsega skupine ciljev Prebivalstvo in poselitev; Uvod v gospodarstvo; Kmetijstvo; Rudarstvo, energetika in industrija; Izbrane storitve.

Osnovni namen teme je raziskovati odnose med človekom in naravo, ki v sodobnosti postajajo vse pomembnejši, še posebej v kontekstu načina življenja rastoče globalne populacije ter gospodarstva. Družbena geografija postavlja v središče pozornosti študijo vpliva vedno obsežnejših človekovih posegov v naravno okolje in posledično načrtovanje trajnostnega gospodarskega razvoja. Zaradi tega pri tej temi zelo izstopa pomen vzgojnega in odnosnega vidika pri vseh obravnavanih vsebinah, kar vključuje boljše spoznavanje sveta z več perspektiv, s tem tudi razumevanje drugih civilizacij ter posledično nujno krepitev sožitja.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so v učnem načrtu navedeni že v posebnem polju **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Prebivalstvo in poselitev** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gostota poselitve** (gostota prebivalstva),
- » **naravno gibanje prebivalstva**, rodnost, umrljivost, naravni prirast*, model demografskega prehoda,
- » **selitve (migracije)**, selivec (migrant), odseljevanje (emigracija), priseljevanje (imigracija), odseljenec (emigrant), priseljenec (imigrant), selitveni (migracijski) saldo, stalna selitev, začasna selitev, notranja selitev, zunanja selitev, legalna selitev, ilegalna selitev, prostovoljna selitev, prisilna selitev, begunec, okoljski begunec,
- » **sestava prebivalstva, starostna sestava prebivalstva**, starostna skupina prebivalstva, staranje prebivalstva, spolna sestava prebivalstva, prebivalstvena (starostna) piramida, demografski režim, projekcija prebivalstva,
- » **narodna sestava prebivalstva**, narod, narodnost, narodna manjšina, etnična skupina, večkulturna ali multikulturna družba,
- » **verska sestava prebivalstva**, vera (veroizpoved), krščanstvo, kristjan, katoličan, pravoslavna vera, protestant, judovstvo, islam, musliman, sunit, šiit, hinduizem, hindujec, budizem, budist, vzhodnoazijska vera,

- » **ekonomska sestava prebivalstva, izobrazbena sestava prebivalstva, jezikovna sestava prebivalstva**, medetnični spor, jezikovni spor,
- » **mestno naselje, podeželsko naselje**, urbanizacija, suburbanizacija, mestne funkcije,
- » mestni tloris, osrednje poslovno središče (*central business district*), nakupovalno središče, etnična četrt, marginalno (barakarsko) naselje, slum, favela, *shanty town*, *bidonville*, *barrios*,
- » somestje (konurbacija),
- » gentifikacija.

*Prirast (Stat. urad RS) ali prirastek (Geografski terminološki slovar, 2005; Slovar slovenskega knjižnega jezika). Neenotna uporaba pojma tudi v geografski in demografski stroki.

Učitelj pri skupini ciljev **Uvod v gospodarstvo** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gospodarska dejavnost, primarna dejavnost, sekundarna dejavnost, terciarna dejavnost**, kvartarna dejavnost.

Učitelj pri skupini ciljev **Kmetijstvo** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **oblika kmetijstva**, ekstenzivno kmetijstvo, intenzivno kmetijstvo, samooskrbno kmetijstvo, tržno kmetijstvo, monokulturno kmetijstvo, polikulturno kmetijstvo, specializirano kmetijstvo, trajnostno kmetijstvo, ekološko kmetovanje, biološko kmetovanje,
- » **kmetijska panoga**, poljedelstvo, živinoreja, sadjarstvo, vinogradništvo,
- » **raba zemljišč, zemljiška kategorija**, gozd, travnik, pašnik, njiva, vinograd, sadovnjak, obdelovalne površine,
- » pesticid, mineralno gnojilo, onesnaževalo.

Učitelj pri skupini ciljev **Rudarstvo, energetika in industrija** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **naravni vir**, obnovljiv vir, neobnovljiv vir,
- » fosilno gorivo,
- » energetska surovina, kovinska mineralna surovina, nekovinska mineralna surovina, redka kovina,
- » trajnostno rudarstvo,
- » **trajnostna raba energije**, energetska revščina, energetska neodvisnost, energetska učinkovitost,
- » gospodarska dejavnost, **industrija**, industrijska panoga, težka industrija, lahka industrija, predelovalna dejavnost, obrt,
- » industrijska revolucija, **industrializacija**, industrijska država, industrijska pokrajina, industrijska družba, **deindustrializacija, po(st)industrijska družba**,
- » **lokacijski (razmestitveni) dejavnik**, stara industrijska dejavnost, nova industrijska dejavnost, industrija visoke tehnologije, tehnološki park, delovna sila, finančni kapital, tržišče, gospodarska kriza.

Učitelj pri skupini ciljev **Izbrane storitve** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **promet**, vodni promet, cestni promet, železniški promet, zračni promet, cevovod, elektrovod,
- » trajnostne oblike prometa, trajnostna mobilnost,
- » prometna infrastruktura,
- » **telekomunikacije**,
- » **turizem**, domači turizem, mednarodni turizem, počitniški turizem, izletniški turizem, sezonski turizem, celoletni turizem, zimski turizem, poletni turizem, obmorski turizem, gorski turizem, zdraviliški turizem,
- » turistični cilj, turistični kraj, turistična pokrajina,
- » turistična ponudba, turistična infrastruktura.

Vključevanje skupnih ciljev

Ta tema vključuje tudi skupne cilje z vseh petih področij (Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj, Zdravje in dobrobit, Digitalna kompetentnost ter Podjetnost), ki so podrobneje pojasnjeni pri posameznih skupinah ciljev.

PREBIVALSTVO IN POSELITEV

CILJI

Dijak:

- : ob pomoči tiskanih in digitalnih tematskih zemljevidov ugotavlja vzroke za različno razporeditev prebivalstva po svetu ter išče povezavo z naravnim in družbenim okoljem;
- : opiše glavne pojme v zvezi z naravnim gibanjem prebivalstva in pojasni vzroke, ki vplivajo na razlike v naravnem prirastu;
SC (1.1.2.2)
- : razlikuje različne oblike selitev glede na čas, prostor, vzrok zakonske okvire in stopnjo prisile;
- : razlaga vzroke in posledice različnih vrst selitev ter pojasni njihove posledice za območja odselitev in priselitev;
- : selitve prebivalstva analizira s strani prebivalstva, ki se seli, ter s strani prebivalstva, ki jih sprejme;
SC (3.3.4.1)
- : argumentira, zakaj so selitve prebivalstva zgodovinska stalnica in so posledica spreminjajočih se pogojev za življenje in drugih vzrokov;
- I: *analizira statistične podatke o gibanju števila prebivalcev in predvidi njihov nadaljnji razvoj;*

- : razlikuje (tri) glavne starostne skupine prebivalstva;
- : raziskuje probleme staranja prebivalstva oz. starajočih se družb;
- !: na papir ali v Excelu riše in preučuje starostne piramide, za kar uporabi različne statistične vire;
- : razlikuje osnovne pojme v zvezi z etnično sestavo prebivalstva;
- : opisuje nastanek in značilnosti sodobnih večkulturnih družb in se zaveda vloge posameznika za sožitje v družbi;
- SC (3.3.4.3 | 3.3.5.3)
- : našteje glavna svetovna verstva;
- : razlikuje značilnosti glavnih svetovnih verstev in njihov pomen za družbo in/oz. vpliv na vsakdanje življenje ljudi;
- SC (3.3.1.2 | 3.3.4.1 | 3.3.4.3)
- : na podlagi statističnih in grafičnih podatkov ugotavlja prebivalstvene strukture in vzroke za njihovo spreminjanje skozi različna (zgodovinska) obdobja;
- SC (4.3.1.1)
- : na različnih primerih ugotavlja in pojasnjuje vzroke in pomen različne sestave prebivalstva, pri čemer pojasni pomen strpnega sobivanja v družbi in vzroke za možna nasprotja;
- SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2)
- : pojasni osnovno delitev naselij na podeželska in mestna;
- : raziskuje različne dele mest;
- : razlaga razvoj in preobrazbo mestnih (urbanih) in suburbanih naselij ter njihove probleme;
- SC (2.2.3.1)
- : ugotavlja vzroke in pomen preobrazbe podeželja v sodobni družbi;
- : preučuje probleme marginalnih naselij ter njihovo razporeditev po celinah.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ob pomoči zemljevida (atlasa ali izbrane aplikacije) poišče največje svetovne zgostitve prebivalstva in razloži vzroke/pogoje za njihov nastanek;
- » v Evropi ali Sloveniji poišče eno območje izjemne gostote prebivalstva in drugo območje izjemno redke poselitve ter obrazloži vzroke za navedeno razliko;
- » izračuna povprečno gostoto poselitve s pomočjo podatkov o številu prebivalstva in velikosti izbrane države;
- » razloži vse pojme v zvezi z naravnim prirastom;

- » razlikuje štiri faze demografskega prehoda in zna uvrstiti značilne prebivalstvene (starostne) piramide posameznih držav v posamezne faze demografskega prehoda;
- » **opredeli glavne pojme v zvezi s selitvami;**
- » **opiše glavne skupine vzrokov za selitve (gospodarski; politični; verski; osebni; podnebni);**
- » pojasni, zakaj je pomembna vključenost migrantov v deželah priselitve;
- » **po obliki prebivalstvene piramide prepozna značilnosti prebivalstvene strukture in opredeli demografski režim;**
- » **pojasni probleme staranja prebivalstva oz. starajočih se družb;**
- » interpretira prebivalstvene piramide različnih držav in *analizira druge statistične podatke ter jih poveže s možnimi projekcijami razvoja prebivalstva teh držav;*
- » *na papir ali v Excelu po danih podatkih nariše in pojasni različne starostne piramide;*
- » **pojasni pojme, ki se uporabljajo v zvezi z etnično sestavo prebivalstva;**
- » razloži nastanek in značilnosti sodobnih večkulturnih družb;
- » na primeru pojasni pomen sožitja večkulturnih družb;
- » **na zemljevidu sveta pokaže razširjenost glavnih svetovnih verstev;**
- » **razlikuje osnovne značilnosti glavnih svetovnih verstev in pojasni njihov pomen za družbo oz. vpliv na vsakdanje življenje ljudi;**
- » na primeru pojasni kako različne sestave prebivalstva omogočajo strpno sobivanje v družbi;
- » na zemljevidu pokaže območje, kjer poteka medetnični ter na kratko razloži vzroke in posledice navedenega spora;
- » **na osnovi slikovnega gradiva prepozna in opiše značilnosti podeželskih in mestnih naselij;**
- » **na osnovi slikovnega gradiva razlikuje različne dele mest od poslovnih središč do predmestij;**
- » razloži različne oblike preobrazbe mest in značilnosti somestij ter vele mest;
- » razloži proces suburbanizacije;
- » **imenuje vsaj dve somestji mednarodnega pomena ter ju pokaže na zemljevidu;**
- » **ovrednoti glavne probleme marginalnih naselij;**
- » pojasni spremenjeno vlogo podeželja v sodobni družbi.

TERMINI

◦ gostota poselitve ◦ naravno gibanje prebivalstva ◦ selitve(migracije) ◦ sestava prebivalstva ◦ starostna sestava prebivalstva ◦ narodna sestava prebivalstva ◦ verska sestava prebivalstva ◦ ekonomska sestava

prebivalstva ◦ izobrazbena sestava prebivalstva ◦ jezikovna sestava prebivalstva ◦ mestno naselje
◦ podeželsko naselje



UVOD V GOSPODARSTVO

CILJI

Dijak:

- : utemeljuje delitev gospodarstva na glavne skupine dejavnosti;
- : ugotavlja spreminjanje pomena posameznih skupin dejavnosti skozi čas.
- SC (2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » našteje značilne dejavnosti po glavnih skupinah dejavnosti;
- » opiše in utemelji spreminjanje pomena posameznih skupin dejavnosti skozi čas.

TERMINI

◦ gospodarska dejavnost ◦ primarna dejavnost ◦ sekundarna dejavnost ◦ terciarna dejavnost ◦ kvartarna dejavnost



KMETIJSTVO

CILJI

Dijak:

- opisuje kmetijske panoge in različne oblike kmetijstva ter analizira vzroke za njihov nastanek in razlike med njimi;
- raziskuje (ne)trajnostnost različnih oblik kmetijstva, vlogo gensko spremenjenih organizmov pri pridelavi hrane in pomen zdravega prehranjevanja;
SC (3.2.2.2 | 2.3.1.1)
- razlikuje posamezne zemljiške kategorije;
- razlikuje obdelovalna in neobdelovalna zemljišča;
- vrednoti pomen kmetijstva za oskrbo s hrano in surovinami ter vzdrževanja kulturne pokrajine oz. podeželja;
SC (2.2.2.1 | 3.2.2.3)
- vrednoti pomen kmetijstva v različno razvitih državah sveta;
- s pomočjo različnih virov v izbrani/domači pokrajini vrednoti pomen kmetijstva s poudarkom na rabi zemljišč.
SC (2.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše in pojasni **različne oblike kmetijstva z vidika razvoja, intenzivnosti in trajnostnosti ter razloži razlike med njimi**;
- » ovrednoti vlogo kmetijstva v razvitih državah in v državah v razvoju;
- » opiše **okoljske probleme intenzivnega kmetijstva**;
- » našteje **zemljiške kategorije**;
- » na primeru izbrane ali domače pokrajine pojasni pomen kmetijstva in opiše spremembe v rabi zemljišč;
- » opiše in utemelji **pomen kmetijstva za oskrbo s hrano in surovinami ter vzdrževanja kulturne pokrajine oz. podeželja**.

TERMINI

- oblika kmetijstva ○ kmetijska panoga ○ zemljiška kategorija ○ raba zemljišč

RUDARSTVO, ENERGETIKA IN INDUSTRIJA

CILJI

Dijak:

- : razlikuje obnovljive in neobnovljive vire v energetiki ter se zaveda njihove omejenosti;
 SC (2.1.1.1 | 2.2.1.2 | 2.3.1.1 | 2.3.3.1)
- : raziskuje lastnosti energetskih virov in ustreznih energetskih objektov;
- : interpretira pomen pridobivanja različnih mineralnih surovin za družbo na lokalni in globalni ravni;
- : razlaga spremembe v energetiki in rudarstvu v kontekstu trajnostnega razvoja v prihodnje;
 SC (2.3.1.2 | 5.3.3.2 | 5.3.4.1)
- : navede in presoja ukrepe za učinkovito rabo energije;
- : ugotavlja in opisuje razmestitvene dejavnike industrije in jih vrednoti skozi čas (od industrijske revolucije do globalizacije);
- : z vidika trajnostnega razvoja vrednoti globalizacijo industrije, surovin in potrošnje;
 SC (2.1.1.1 | 2.2.1.2 | 5.3.4.1 | 5.3.5.1)
- : presoja o vplivu industrije in z njo povezanih gospodarskih dejavnosti na razvoj pokrajin.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **našteje obnovljive in neobnovljive energetske vire;**
- » **našteje glavne skupine mineralnih surovin (kovinske in nekovinske);**
- » primerja pomen energetskih virov za človeštvo nekoč in danes ter razloži vzroke za spremembe;
- » ovrednoti pomen različnih mineralnih surovin (železo, barvne kovine idr.) v obdobju zgodnje industrializacije in v današnjem času (redke kovine);
- » **opiše prednosti in slabosti rabe obnovljivih in neobnovljivih virov energije za družbo in okolje;**
- » **razloži prednosti in slabosti energetskih virov in ustreznih energetskih objektov: premoga, nafte, zemeljskega plina, jedrskih mineralnih surovin, hidroenergije; vetrne energije, energije Sonca, geotermičnih energetskih virov, energije biomase ter plimovanja in valovanja;**
- » razlikuje med različnimi vrstami rudnikov (dnevni in podzemni kop) in razloži koncept trajnostnega rudarstva;
- » **našteje in pojasni štiri različne primere učinkovite rabe energije;**

- » razloži pojma **energetska revščina** in **energetska neodvisnost** ter na aktualnih primerih pojasni vzroke in posledice;
- » našteje tri **razmestitvene dejavnike industrije** in analizira spreminjanje njihovega pomena skozi čas;
- » opiše **značilnosti predindustrijske, industrijske in poindustrijske družbe** ter jih poveže z demografskim prehodom in vplivi na okolje;
- » našteje **stare in nove industrijske panoge** ter **pojasni vlogo novih tehnologij pri razvoju industrije**;
- » razloži **sodobne ekonomsko-prostorske vidike delitve na globalni sever in jug** ter **novejše premike globalnih središč**;
- » **razloži pomen industrializacije na globalni ravni in novejši pojav deindustrializacije s prehodom v postindustrijsko družbo.**

TERMINI

◦ naravni vir ◦ trajnostna raba energije ◦ industrija ◦ industrializacija ◦ deindustrializacija ◦ po (st)industrijska družba ◦ razmestitveni (lokacijski) dejavnik

IZBRANE STORITVE

CILJI

Dijak:

- opiše vrste prometa ter opredeli njegov razvoj in pomen skozi čas;
- kritično osvetli pomen sodobnega prometnega in telekomunikacijskega omrežja v današnji družbi in trajnostnih oblik mobilnosti ter ugotavlja, kako lahko te oblike mobilnosti spodbujajo vsakodnevno gibanje in vplivajo na ohranjanje zdravja ter dobrega počutja;
SC (2.1.3.1 | 3.2.1.1)
- utemeljuje pomen prometa in digitalne tehnologije kot dejavnika globalizacije sveta;
- preučuje vpliv digitalne tehnologije na gospodarsko strukturo in primerja centralizacijo in razpršenost, ki ju omogoča le-ta;
- razlikuje glavne vrste turizma;
- razlaga dejavnike za razvoj različnih vrst turizma;
- ugotavlja pomen turizma za gospodarstvo ter njegov vpliv na človekove dejavnosti in naravno okolje;
- na izbranem primeru analizira stopnjo trajnostnosti turizma ter predlaga smernice za njegov nadaljnji trajnostni razvoj;
SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)
- I: s pomočjo različnih virov preiskuje turizem v izbrani/domači pokrajini z vidika ponudbe in povpraševanja ter predstavi ugotovitve.
SC (1.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži razlike med vrstami prometa v preteklosti in sedanjosti;
- » opiše vpliv posameznih vrst prometa na pokrajino, druge gospodarske dejavnosti in način življenja;
- » utemelji stopnjo trajnostnosti pri posamezni vrsti prometa;
- » ovrednoti pomen telekomunikacijskih omrežij za življenje ljudi;
- » opiše značilnosti glavnih vrst turizma;
- » pojasni naravne in družbene dejavnike za razvoj različnih vrst turizma ter ovrednoti njihovo trajnostnost;
- » na podlagi slike ali zemljevida določi vrsto turizma na izbranem območju ter sklepa o njegovem prihodnjem razvoju;

» *pojasni možnosti za razvoj turizma v izbrani/domači pokrajini oz. lokalnem okolju.*

TERMINI

◦ promet ◦ telekomunikacije ◦ turizem





GEOGRAFIJA SVETA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Regionalna geografija sveta na začetku vključuje novo skupino ciljev o globalnih izzivih sveta in trajnostnosti, ki ji sledijo skupine ciljev, povezane z obravnavo vseh celin razen Evrope, ki je samostojna tema učnega načrta. Antarktika in severno polarno območje sta, kot je že praksa v slovenski šolski geografiji, združena v skupino ciljev Polarna območja. Spoznavanje globalnih izzivov sveta in geografije celin stremi h kompleksnemu pogledu na Zemljino celostnost s poudarkom na razumevanju naravnih in družbenih procesov ter pojavov po celinah.

Vsaka skupina ciljev, vezana na celine, je zasnovana tako, da ima najprej zapisane cilje, ki na kratko opredelijo geografski okvir celine. Ta je pogosto osnovan na temeljnih naravnogeografskih in nekaterih družbenogeografskih značilnostih celine, nato pa sledijo cilji, ki so povezani s posebnostmi vsake celine in so pogosto rezultat družbenogeografske pestrosti. Nekatero vsebino, ki so jih dijaki v preteklosti spoznali že pri spoznavanju obče geografije, so pri posameznih celinah posebej poudarjene kot študija primera z namenom, da dijaki na konkretnem primeru pojav ali proces spoznajo in vrednotijo njegove posledice v prostoru. Pri izboru vsebin je pomembna tudi aktualizacija s cilji, ki so povezani s podnebnimi spremembami in ponekod tudi naravnimi nesrečami, ki vse bolj intenzivno spreminjajo globalno geografsko stvarnost.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so v učnem načrtu navedeni že v posebnem polju **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Globalni izzivi sveta in trajnostnost** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gospodarska razvitost**, gospodarsko razvita država, država v razvoju, kazalnik razvitosti (bruto domači proizvod, indeks človekovega razvoja), kakovost življenja,
- » skupina G7, skupina BRICS,
- » **globalni izzivi**, **globalizacija** gospodarstva, pravična trgovina, transnacionalna/multinacionalna družba,
- » zmanjševanje potrošništva in količine odpadkov, varovanje življenjskega okolja, krožno gospodarstvo, samooskrba, zmanjševanje lakote, potenciali lokalnega okolja, zelena tehnologija, inovacija,
- » **trajnostnost**, trajnostni razvoj, okoljski odtis,
- » **prostorsko načrtovanje**, urejanje prostora.



Učitelj pri skupini ciljev **Azija** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Kavkaz, Himalaja, Tibet, Korejski polotok, Japonsko otočje, Filipini, Indonezijski polotok, Indonezijsko otočje, Veliko kitajsko nižavje, Indijski polotok, Dekanska planota, Gangeško nižavje, Bengalsko nižavje, Arabski polotok, Mezopotamija, Gobi,**
- » **ognjeni obroč, kriosol,**
- » **monsunsko kroženje zraka, poletni monsun, zimski monsun, tajfun,**
- » **endoreično območje, areično območje,**
- » **Aralsko jezero, Rumena reka (Huang He), Modra reka (Chang Jiang/Yangtze Kiang), Jez treh sotesk, Ind, Ganges, Bramaputra, Evfrat, Tigris,**
- » **cunami,**
- » **hinduizem, budizem, islam, krščanstvo, judovstvo,**
- » **OPEC, Perzijski zaliv, Iran, Irak, Saudova Arabija, Kaspijski bazen, ASEAN,**
- » **Kitajska, Indija, Japonska, Afganistan, azijski tigri, Južna Koreja, Singapur, Tajvan, Malezija, Tajska, Indonezija, Vietnam, Bangladeš,**
- » **zelena revolucija, samooskrbno kmetijstvo, nomadska živinoreja, plantažno kmetijstvo,**
- » **krčenje jezer, deforestacija,**
- » **krizno žarišče, Bližnji vzhod, Izrael, Palestina, Kašmir, Severna Koreja, Južna Koreja, Tajvan.**

Učitelj pri skupini ciljev **Afrika** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Severna Afrika, Egipt, Podsaharska Afrika, Nigerija, Sudan, Južnoafriška republika, Etiopija, Kenija**
- » **Atlas, Etiopsko višavje, Jezersko višavje, Zmajevo gorovje, Kapsko gorovje, Čadska kotlina, Kongovska kotlina, Kotlina Viktorijinega jezera, Kalaharijska kotlina,**
- » **Sahara, Namib, Kalahari, Benguelski morski tok, Kanarski morski tok, Mozambiški morski tok, Čadsko jezero, Viktorijino jezero, Tanganjiško jezero, Malavijsko jezero, Nil, Niger, Kongo, Zambezi,**
- » **Sahel, dezertifikacija,**
- » **monostruktorno gospodarstvo,**
- » **kolonializem, neokolonializem,**
- » **krizno žarišče.**

Učitelj pri skupini ciljev **Severna Amerika** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Združene države Amerike, Kanada,**
- » **Kanadski ščit, Apalači, Osrednje nižavje, Osrednje višavje, priobalna nižavja, Velike planjave, gorati zahod, Skalno gorovje, Velika kotlina,**

- » Misisipi, Reka sv. Lovrenca, Kolorado, Rio Grande, Velika jezera,
- » prelom sv. Andreja,
- » Kalifornija, Florida, Aljaska,
- » Mehiški zaliv, Zalivski, Labradorski in Kalifornijski morski tok,
- » poplave, hurikan, tornado, vdor hladnega zraka, pozeba,
- » informacijska družba,
- » staroselci, Američani evropskega porekla, Afroameričani, Latinskoameričani, azijski Američani, amerikanizacija, talilni lonec, kulturni mozaik, **multikulturalizem**, migracije,
- » poslovno središče (downtown), notranji del mesta, predmestje,
- » območje suburbanizacije, geto, gentrifikacija,
- » somestje (konurbacija), megalopolis,
- » mineralna surovina, hidravlično lomljenje,
- » industrijski pas, Pas rje, industrija visoke tehnologije, industrijski park, Sončni pas,
- » agrobiznis.

*Mineralne surovine vključujejo energetske, kovinske, nekovinske in preostale surovine.

<https://www.gov.si teme/mineralne-surovine/> (<https://www.gov.si teme/mineralne-surovine/>)

Učitelj pri skupini ciljev **Latinska Amerika** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Latinska Amerika, Srednja Amerika, Mehika, Panama, Južna Amerika, Brazilija, Argentina, Peru, Kolumbija, Venezuela, Karibsko otočje, Veliki Antili, Kuba, Mali Antili, Bahamski otoki, Andi, Amazonsko nižavje, Brazilsko višavje, Gvajansko višavje, Orinoško nižavje, Laplatsko nižavje, Gran Chaco, Pampe, Atakama, (Vzhodna) Patagonija, Jukatan,**
- » biotska raznolikost (biodiverziteta),
- » BRICS,
- » konkvistadorji, kolonialno gospodarstvo, haciende, plantaže, staroselci,
- » osamosvojitve, diktature,
- » metropola, barakarsko naselje.

Učitelj pri skupini ciljev **Avstralija in Oceanija** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Avstralija, Veliko razvodno gorovje, Srednjeavstralsko nižavje, Avstralski ščit, Tasmanija, Veliki koralni greben,**
- » Darling, Murray,



- » Velika avstralska puščava, outback, Uluru,
- » vrečarji, evkalipt,
- » Aborigini, politika »bele« Avstralije, integracija, multikulturni razvoj, Slovenci v Avstraliji,
- » arteška voda, **Veliki arteški bazen**,
- » **Nova Zelandija, Severni otok, Južni otok, Južne Alpe**,
- » Maori,
- » **Oceanija, Melanezija, Mikronezija, Polinezija**,
- » vulkanski otok, koralni otok, atol.

Učitelj pri skupini ciljev **Polarna območja** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Arktika, Antarktika, Grenlandija, Transantarktično gorovje**,
- » **Arktični ocean, Antarktični ocean**,
- » antarktična konvergenca, permafrost,
- » ozonska luknja.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih jezika, državljanstva, kulture in umetnosti ter trajnostnega razvoja, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k rabi strokovne terminologije, aktivnemu državljanstvu, posebljanju vrednot trajnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnosti in zamišljanju trajnostne prihodnosti. Skupni cilji so podrobneje pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za to temo.

GLOBALNI IZZIVI SVETA IN TRAJNOSTNOST

CILJI

Dijak:

- : pojasnjuje glavne naravne in družbene vzroke za različno gospodarsko razvitost držav sveta;
- : opredeli dva kazalnika razvitosti (BDP, HDI) in ju vrednoti z vidika merjenja kakovosti življenja;
- : vrednoti pomen gospodarskega in političnega povezovanja držav npr. G7 in BRICS;
- SC (2.4.1.1 | 1.2.4.1)
- : ugotavlja in opisuje z gospodarskim razvojem in globalizacijo povezane izzive sveta;

I: preuči izbrano problematiko, povezana z gospodarskim razvojem in globalizacijo sveta;

SC (2.2.3.1 | 1.2.5.1 | 3.1.4.2)

O: razloži koncept trajnostnosti ter kritično ocenjuje povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo;

SC (2.2.1.2 | 5.1.4.1 | 3.3.5.3)

O: na primeru vrednoti pomen harmoničnega sovplivanja vseh treh stebrov trajnostnosti za kakovostno bivanje na Zemlji ter za ohranitev življenjskih okolij na njej;

O: opisuje mednarodna in nacionalna prizadevanja za trajnostnost;

SC (2.2.1.2 | 2.4.1.1)

O: vrednoti različne dejavnosti v globalnem in lokalnem okolju z vidika trajnostnosti ter oblikuje možne rešitve;

SC (2.3.2.1 | 2.4.3.1 | 3.1.4.2 | 5.1.5.1)

O: s konkretno dejavnostjo ali z načrtovanjem konkretne dejavnosti prispeva k uresničevanju trajnostnosti doma ali v lokalnem okolju;

SC (2.4.3.1 | 3.1.3.2 | 5.3.5.2 | 4.4.4.1)

O: interpretira prostor kot vrednoto, opredeljuje pomen prostorskega načrtovanja in vlogo javnosti ter posameznika pri sprejemanju odločitev o urejanju prostora.

SC (2.4.1.1 | 2.4.3.1 | 1.2.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razlikuje pojma gospodarsko razvite države in države v razvoju, našteje primere le-teh;
- » opiše indeks bruto domači proizvod ter ga primerja z indeksom človekovega razvoja z vidika merjenja kakovosti življenja;
- » na primeru gospodarsko razvite države in države v razvoju pojasni naravne in družbene vzroke za njuno gospodarsko razvitost;
- » opiše pomen gospodarskega in političnega povezovanja držav (G7 in BRICS) v svetu;
- » našteje ključne globalne izzive;
- » pojasni izbrani primer, ki kaže globalno gospodarsko povezanost sveta;
- » obrazloži pojem trajnostnost in pojmovno zvezo trajnostni razvoj;
- » pojasni pomen okoljskega odtisa z vidika trajnostnosti;
- » predlaga možne trajnostne rešitve izbranega problema v lokalnem in/ali globalnem okolju z vidika posameznika in skupnosti in predvidi njegov razvoj;
- » pojasni pomen prostorskega načrtovanja z vidika upoštevanja trajnostnosti;

» opiše primer trajnostne rešitve nekega problema iz sveta ali Slovenije.

TERMINI

◦ gospodarska razvitost ◦ globalni izziv ◦ globalizacija ◦ trajnostnost ◦ prostorsko načrtovanje



AZIJA

CILJI

Dijak:

- : opredeli lego in obseg azijske celine;
- : razlaga osnovne reliefne enote Azije;
- : na zemljevidu poišče glavne reke in jezera;
- : primerja Azijo z drugimi celinami in povzame, v katerih lastnostih izstopa;
- : pojasnjuje posebnosti azijskega podnebja v povezavi z reliefom in monsunskim kroženjem zraka;
- : prepozna vpliv podnebnih sprememb in naravnih nesreč na življenje v Aziji;
- SC (3.2.4.1)
- : vrednoti pomen velikih azijskih rek za življenje prebivalstva;
- : raziskuje posebnosti demografskega razvoja Azije;
- : imenuje glavna azijska verstva in sklepa na njihov vpliv na življenje ljudi in gospodarstvo;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2 | 1.2.1.2)
- : interpretira vzroke za različno gospodarsko razvitost azijskih držav in izpostavi hitro rastoča gospodarstva (Japonska, azijski tigri, Kitajska, Indija);
- SC (2.2.2.1)
- : opisuje značilne oblike kmetijstva, njihovo razširjenost v Aziji in posledice zelene revolucije;
- SC (2.2.1.2 | 1.2.2.2)
- : kritično osvetljuje najpomembnejše okoljske probleme Azije;
- SC (2.3.1.1 | 5.1.5.1)
- I: z uporabo različnih virov raziskuje aktualna azijska krizna žarišča.
- SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Azijo ter navede in opiše osnovne reliefne enote Azije;
- » na nemem zemljevidu pokaže glavne reliefne enote, jezera in reke;
- » opiše potresno in vulkansko ogroženost Azije in jo poveže s tektoniko;

- » opiše geografske značilnosti Azije, po katerih se razlikuje od drugih celin (npr. površina in število prebivalstva, gospodarska in kulturna raznolikost);
- » razloži posebnosti azijskega podnebja v povezavi z reliefom in monsunskim kroženjem zraka;
- » našteje in pojasni glavne posledice podnebnih sprememb v Aziji;
- » našteje velike azijske reke in pojasni njihov pomen za življenje v Aziji;
- » razloži demografske trende v Aziji in predvidi njihove posledice na primeru Kitajske, Japonske, Indije in Afganistana;
- » imenuje in na zemljevidu pokaže glavna azijska verstva ter pojasni njihov vpliv na življenje ljudi in gospodarstvo;
- » opiše velike razlike v gospodarski razvitosti celine in razloži vzroke za hitro rast gospodarstva v Aziji;
- » utemelji globalno privlačnost Azije za določene industrijske panoge;
- » opiše in pojasni vlogo velikih proizvajalk nafte za svetovno gospodarstvo;
- » našteje ter vrednoti posledice zelene revolucije;
- » primerja najpomembnejše oblike kmetijstva v Aziji in na zemljevidu pokaže njihovo razširjenost;
- » našteje in obrazloži vzroke za degradacijo okolja v Aziji s poudarkom na izsuševanju Aralskega jezera, onesnaževanju zraka in rek ter deforestaciji;
- » opiše primer aktualnega kriznega žarišča v Aziji.

TERMINI

- Kavkaz ◦ Himalaja ◦ Tibet ◦ Korejski polotok ◦ Japonsko otočje ◦ Filipini ◦ Indonezijski polotok
- Indonezijsko otočje ◦ Veliko Kitajsko nižavje ◦ Indijski polotok ◦ Dekanska planota ◦ Gangeško nižavje
- Bengalsko nižavje ◦ Arabski polotok ◦ Mezopotamija ◦ Gobi ◦ ognjeni obroč

AFRIKA

CILJI

Dijak:

- : na zemljevidu poišče in opisuje glavne reliefne enote, jih poveže z geološkim razvojem ter primerja z vidika velike naravne raznolikosti;
- : na zemljevidu poišče glavne reke in jezera;
- : pojasnjuje podnebno raznolikost Afrike;
- : utemelji delitev na Severno in Podсахarsko Afriko;
- : vrednoti posledice podnebnih sprememb in človekovih dejavnosti v Afriki s posebnim poudarkom na pomanjkanju pitne vode in prepozna primere dobrih praks za reševanje teh problemov;
SC (2.2.1.1 | 2.2.3.1 | 2.3.1.2 | 5.3.5.1)
- : pojasnjuje pomen različnih naravnih virov (rude, nafta, zemeljski plin, les, kmetijska zemljišča, reke, Sončeva energija) za družbeni razvoj Afrike;
- I: z uporabo različnih virov raziskuje izkoriščanje Nila in njegovo upravljanje v povezavi z naravno raznolikostjo različnih delov porečja;
SC (2.2.1.1 | 2.2.2.1)
- : interpretira glavne posledice kolonializma, osamosvojitve, neokolonializma ter drugih geopolitičnih vplivov;
SC (1.2.2.1 | 2.2.1.1)
- : osvetli družbeni napredek Afrike v novejšem času;
- : vrednoti vlogo Afrike v sodobnem svetu;
- : razloži glavna aktualna afriška krizna žarišča.
SC (1.2.1.5 | 1.2.2.1 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavne reliefne enote, jezera in reke;
- » razloži nastanek tektonskih jarkov na vzhodu celine;
- » utemelji podnebno raznolikost Afrike in vzroke za veliko bio- in geodiverziteto;
- » pojasni členitev celine na dva dela na osnovi naravnih dejavnikov in kulturne raznolikosti;
- » na primeru Sahela opiše in razloži posledice podnebnih sprememb in človekovih dejavnosti;
- » opiše in utemelji vlogo naravnih virov za gospodarski razvoj Afrike;



- » primerja pokrajinsko vlogo Nila vzdolž porečja;
- » opiše povezanost med novejšim afriškim družbenim razvojem in kolonialno preteklostjo;
- » opiše vlogo Afrike v sodobnem svetu;
- » pojasni pojavljanje glavnih kriznih žarišč.

TERMINI

- Severna Afrika ◦ Podsaharska Afrika ◦ Atlas ◦ Etiopsko višavje ◦ Jezersko višavje ◦ Čadska kotlina
- Kongovska kotlina ◦ Kotlina Viktorijinega jezera ◦ Zmajjevo gorovje ◦ Kapsko gorovje ◦ Kalaharijska kotlina



SEVERNA AMERIKA

CILJI

Dijak:

- : na zemljevidu poišče glavne reliefne enote in povzame ključne naravnogeografske značilnosti Severne Amerike;
SC (5.3.5.3)
- : vrednoti vlogo Velikih jezer, Reke sv. Lovrenca, reke Kolorado, reke Misisipi in reke Rio Grande z različnih vidikov;
- : vzročno-posledično analizira in razloži izbrane naravne nesreče v ZDA in Kanadi;
SC (2.3.1.1)
- : opisuje spreminjanje položaja staroselcev skozi zgodovino in ovrednoti njihov današnji položaj;
- : pojasnjuje kulturno raznolikost ZDA in Kanade kot posledico priseljevanja ter notranjih migracij;
SC (1.2.1.3 | 1.2.1.5 | 1.2.2.2)
- : vzročno-posledično analizira ključne značilnosti nastanka in razvoja ameriških mest;
- : razlikuje stara in nova gospodarska območja in jih poveže z vlogo naravnih virov ter ovrednoti z vidika trajnostnosti;
SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 2.2.2.1)
- : raziskuje glavne značilnosti razvoja ameriškega kmetijstva;
SC (2.2.3.1)
- : pojasni razloge za nastanek tradicionalnih kmetijskih pasov in za njihovo novodobno spreminjanje;
- I: preiskuje razvojne možnosti (potencial) Kanade in ZDA ter jih primerja;
SC (2.2.2.1 | 2.3.1.2)
- I: primerja Kanado in ZDA po družbenogeografskih značilnostih;
- : primerja ZDA in Kanado z vidika njune vloge v sodobnem svetu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na nemem zemljevidu pokaže glavne reliefne enote, jezera in reke Severne Amerike;
- » pojasni potresno ogroženost zahodnega dela celine;
- » opiše in pojasni glavne značilnosti podnebja;
- » pojasni gospodarski pomen Velikih jezer, Reke sv. Lovrenca, reke Misisipi in reke Rio Grande;

- » prostorsko umesti izbrane naravne nesreče in jih vzročno-posledično pojasni;
- » **pojasni, kako se je skozi zgodovino spreminjal položaj staroselcev**, in ovrednoti njihov današnji položaj;
- » **razloži glavne značilnosti sestave prebivalstva in politike od nekdanjega talilnega lonca do sedanjega kulturnega mozaika oz. multikulturalizma**;
- » pojasni nastanek, razvoj in današnje ključne značilnosti ameriških mest (downtown, notranji del mesta, predmestje);
- » razloži novejša spremembe v urbanizaciji Severne Amerike (selitve prebivalstva in dejavnosti v predmestja, gentrifikacija v notranjih delih mest, premik prebivalstva na jug in zahod);
- » **opiše vlogo naravnih virov za nastanek starih in novih industrijskih območij** ter utemelji selitev novih gospodarskih panog v Sončni pas;
- » navede dve pozitivni in dve negativni posledici gospodarskega razvoja starih in novih industrijskih območij za družbo in okolje;
- » **opiše posebnosti ameriškega kmetijstva** (tehnološka razvitost, presežki hrane, subvencije, gensko spremenjena hrana, agrobiznis, okoljski problemi, družinske farme);
- » *pojasni vzroke za nastanek in spreminjanje različno usmerjenih kmetijskih območij (pasov) v ZDA in Kanadi*;
- » *opiše podobnosti in razlike v družbenogeografskih značilnostih ZDA in Kanade (poreklo prebivalstva, gostota poselitve, naravni viri, pomen industrijskih dejavnosti, gospodarsko sodelovanje med državama)*;
- » *primerja razvojne možnosti ZDA in Kanade ter ovrednoti gospodarsko in politično moč ZDA v svetu.*

TERMINI

- Združene države Amerike ◦ Kanada ◦ Kanadski ščit ◦ Apalači ◦ Osrednje nižavje ◦ Osrednje višavje
- priobalna nižavja ◦ Velike planjave ◦ gorati zahod ◦ Skalno gorovje ◦ Velika kotlina ◦ multikulturalnost

LATINSKA AMERIKA

CILJI

Dijak:

- : razlikuje pojme Latinska, Srednja in Južna Amerika;
- : analizira ključne značilnosti glavnih naravnih enot Srednje in Južne Amerike;
- : raziskuje pomen amazonskega deževnega gozda in njegovo ogroženost;
- SC (2.1.3.1 | 2.2.2.1)
- : opisuje glavne gospodarske dejavnosti in oceni gospodarski potencial Brazilije;
- : ugotavlja in navede ključne faze zgodovinskega razvoja v Latinski Ameriki od predkolumbovske Amerike do današnjih dni;
- SC (2.2.1.1 | 1.2.2.1)
- : analizira probleme velike socialne razslojenosti, rasti velemest in kriminala;
- SC (5.1.2.1 | 1.2.2.1)
- I: z uporabo različnih virov raziskuje turistična območja v Srednji in Južni Ameriki;
- SC (2.2.1.1)
- I: z uporabo različnih virov raziskuje davčne oaze v Srednji Ameriki.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži pojem Latinske Amerike in razlike med Srednjo in Južno Ameriko;
- » na zemljevidu pokaže glavne naravne enote Latinske Amerike ter pojasni razlike med njimi;
- » razloži glavne značilnosti amazonskega deževnega gozda in njegov pomen;
- » pojasni vzroke za krčenje amazonskega deževnega gozda ter posledice izsekavanja;
- » opiše gospodarski potencial Brazilije;
- » opiše posledice prihoda evropskih osvajalcev na demografsko sestavo in gospodarstvo;
- » pojasni veliko socialno razslojenost;
- » razloži rast velemest in probleme barakarskih naselij;
- » opiše problem kriminala s posebnim poudarkom na trgovino z drogami;
- » našteje in opiše izbrana turistična območja v Srednji in Južni Ameriki;

» navede vzroke za to, da v Srednji Ameriki nastajajo davčne oaze.

TERMINI

- Latinska Amerika
- Srednja Amerika
- Južna Amerika
- Karibsko otočje
- Veliki Antili
- Mali Antili
- Bahamski otoki
- Andi
- Amazonsko nižavje
- Gvajanski višavje
- Orinoško nižavje
- Laplatsko nižavje
- Gran Chaco
- Pampe
- (Vzhodna) Patagonija
- Atakama
- Jukatan
- Brazilsko višavje

AVSTRALIJA IN OCEANIJA

CILJI

Dijak:

○: opredeli geografsko lego ter povzame temeljne geografske značilnosti Avstralije, Nove Zelandije in Oceanije;

○: opiše nastanek in pomen ujete podzemne (arteške) vode;

○: ugotavlja poselitvene razmere v Avstraliji;

○: opredeli Avstralijo in Novo Zelandijo kot državi priseljevanja ter opiše spreminjanje položaja Aboriginov in Maorov skozi zgodovino;

SC (1.2.1.2 | 1.2.1.3 | 1.2.1.4 | 1.2.1.5)

○: pojasni posebnosti avstralskega gospodarstva in opredeli njen gospodarski pomen v svetu;

○: na podlagi poznavanja naravnih in družbenih danosti navaja potenciale in razvojne priložnosti Avstralije, Nove Zelandije in Oceanije;

○: izpostavi in razlaga vzroke in posledice najpomembnejših naravnih nesreč v Avstraliji ter opredeljuje posledice podnebnih sprememb;

SC (2.2.1.1 | 2.3.1.1 | 2.3.3.1 | 5.3.5.1 | 5.3.5.3)

I: opisuje primere prizadevanj za varovanje življenjskih okolij (morje, obale, druga zavarovana območja) Avstralije, Nove Zelandije in Oceanije;

SC (2.1.3.1 | 2.2.1.2 | 2.3.1.2)

I: poišče primere pomembne naravne in kulturne dediščine Avstralije, Nove Zelandije in jOceanije ter ih poveže z razvojem turizma;

○: opredeli Novo Zelandijo kot izrazito trajnostno usmerjeno državo;

○: raziskuje vlogo kolonializma in neokolonializma pri gospodarskem razvoju Oceanije;

SC (2.2.3.1 | 1.2.2.1)

○: razlaga vzroke najpomembnejših naravnih nesreč v Oceaniji, navede primere degradacije okolja ter opredeljuje posledice podnebnih sprememb za celotno območje.

SC (2.2.1.1 | 2.3.1.1 | 2.3.3.1 | 5.3.5.1 | 5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opredeli geografsko lego Avstralije, Nove Zelandije, Oceanije ter pojasni vpliv oddaljenosti in izoliranosti na svojevrstnost rastlinstva in živalstva;

- » opiše naravne enote Avstralije in Nove Zelandije, pojasni vpliv podnebja na vodovje in rastlinstvo ter primerja vulkanske in koralne otoke Oceanije z vidika površja;
- » opiše nastanek in pojasni pomen ujete podzemne (arteške) vode v Avstraliji;
- » vzročno-posledično pojasni poselitveni vzorec Avstralije, Nove Zelandije in Oceanije;
- » pojasni spreminjanje avstralske politike priseljevanja od politike »bele« Avstralije do multikulturnega razvoja ter **ovrednoti položaj Aboriginov in Maorov nekoč in danes**;
- » opiše politični, gospodarski in vojaški vpliv kolonializma in neokolonializma na Oceanijo;
- » **razloži gospodarske značilnosti Avstralije (kmetijstvo, industrija, promet, turizem)** in opredeli njen gospodarski pomen v svetu;
- » navede ključne gospodarske potenciale Oceanije s poudarkom na gojenju tropskih kultur, rudarstvu in turizmu;
- » **pojasni vzroke in posledice naravnih nesreč v Avstraliji in Oceaniji ter jih poveže s podnebnimi spremembami**;
- » **pojasni ogroženost nizkih otokov Oceanije zaradi dviga morske gladine**, degradacije okolja zaradi intenzivnega izkoriščanja naravnih virov in jedrskih poskusov ter plavajočih otokov plastike in drugih odpadkov;
- » *navede primere prizadevanj za varovanje življenjskih okolij*;
- » *navede primere pomembne naravne in kulturne dediščine Avstralije, Nove Zelandije in Oceanije ter jih poveže z razvojem turizma.*

TERMINI

- Avstralija ◦ Veliko razvodno gorovje ◦ Srednjeavstralsko nižavje ◦ Avstralski ščit ◦ Tasmanija ◦ Veliki koralni greben ◦ veliki arteški bazen ◦ Severno otok ◦ Južni otok ◦ Južne Alpe ◦ Maori ◦ Melanezija ◦ Mikronezija
- Polinezija ◦ Oceanija ◦ Nova Zelandija

POLARNA OBMOČJA

CILJI

Dijak:

- : primerja pogloblitve fizičnogeografske značilnosti Arktike in Antarktike;
- : vrednoti posledice sedanjih in možnih prihodnjih podnebnih sprememb na polarnih območjih in problematiko zmanjševanja koncentracije ozona;
- SC (2.1.3.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 2.3.3.1 | 1.1.2.1 | 1.1.2.2 | 3.2.4.1 | 3.2.4.2)
- : ugotavlja prisotnost različnih naravnih virov in pomen ribolovnih območij ter opiše različne interese držav.
- I: argumentira možne družbenogeografske spremembe na polarnih območjih v prihodnosti.
- SC (2.3.1.1 | 2.3.3.1 | 5.3.5.1 | 5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše pogloblitve značilnosti površja in podnebja Arktike in Antarktike;
- » razloži glavne posledice trenutnih in bodočih podnebnih sprememb v polarnih območjih (ledeni pokrov, prometne poti na severu, možnosti gospodarskega izkoriščanja naravnih virov);
- » opiše pomen zaščitene območja Antarktike za globalni ekosistem, preučevanje podnebja in živalstva;
- » razloži pojav in posledice ozonske luknje;
- » pojasni pomen energijskih virov in ribolovnih območij kot vzrokov za geopolitične spore.

TERMINI

- Arktika ◦ Antarktika ◦ Grenlandija ◦ Arktični ocean ◦ Antarktični ocean ◦ Transantarktično gorovje



GEOGRAFIJA EVROPE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Geografija Evrope zajema sedem skupin ciljev. Prva skupina z naslovom *Geografski okvir Evrope* je namenjena pregledni obravnavi nekaterih poglavitnih naravnih in družbenih značilnosti Evrope, ključnih za razumevanje geografske kompleksnosti naše celine. Pri obravnavi naravnih značilnosti smo na prvo mesto postavili relief v tesni povezavi z geološko zgradbo. Sledi obravnavna splošnih značilnosti podnebja in podnebnih tipov.

Evropa je glede naravnih značilnosti zelo raznolika celina, vendar je za njeno členitev na več geografskih enot, ki jih lahko razumemo kot **evropske makroregije**

(https://aplikacija.un.zrss.si/api/gradiva/Priloga_611_Regionalizacija_Evrope.docx), ključna njena družbenogeografska pestrost. Pri obravnavi slednje izpostavimo jezikovno, etnično in versko raznolikost celine, ki je osnova za razumevanje ne le evropske zgodovine, ampak predvsem njene sedanjosti, zaznamovane tako s procesi povezovanja evropskih narodov in njihovih nacionalnih držav kot tudi s procesi dezintegracije in z različnimi konflikti.

Naslednjih šest skupin ciljev zajema obravnavo šestih geografskih enot Evrope: Severne, Zahodne, Južne, Jugovzhodne, Vzhodne in Srednje Evrope. Vrstni red njihove obravnave ni posebej pomemben in si ga lahko vsak učitelj določi sam. Pri vsaki enoti najprej predstavimo njen geografski okvir, to je tiste skupne geografske značilnosti, ki ta del Evrope povezujejo v bolj ali manj zaokroženo celoto s prepoznavnimi skupnimi potezami. Na takšen temelj potem postavimo obravnavo izbranih geografskih problemov, ki so za posamezno geografsko enoto še posebej značilni in aktualni.

Ti problemi se ponekod bolj navezujejo na naravno okolje, po večini pa se nanašajo na tiste aktualne družbenogeografske procese, ki najbolj odločilno oblikujejo družbeni razvoj znotraj posamezne geografske enote. Izbrani problemi se praviloma sicer navezujejo na geografsko enoto kot celoto, ponekod pa so izpostavljeni tudi takšni, ki se nanašajo le na posamezno državo, vendar je njihova obravnavna zelo pomembna za širše razumevanje dogajanja.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so v učnem načrtu navedeni že v posebnem polju **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Pri skupini ciljev **Geografski okvir Evrope** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:*

- » **relief Evrope**, kaledonsko gorovje, Skandinavsko gorstvo, hercinsko gorovje, evropsko sredogorje, Ural, Ruska plošča, mladonagubano gorovje, Alpe, Apenini, Pireneji, Dinarsko gorstvo, Balkan, Karpati,
- » Padska nižina, Panonska nižina, Nemško-Poljsko nižavje, Vzhodnoevropsko nižavje,
- » Donava, Ren, Temza, Loara, Sena, Rona, Laba, Visla, Pad, Vardar,
- » Blatno jezero, Bodensko jezero, Ženevsko jezero, Gardsko jezero,
- » Severnoatlantski tok,
- » **podnebje Evrope**, vremenotvorno središče, islandski ciklon, azorski anticiklon, afriški anticiklon, skandinavski anticiklon, vzhodnoevropski anticiklon, sredozemsko, oceansko, celinsko vlažno in suho, zmerno hladno, tundrsko in gorsko podnebje,
- » **indoevropski jeziki**, slovanski, romanski, ugrofinski jeziki; krščanstvo, katoličani, pravoslavni, protestanti, muslimani, islam,
- » Evropska skupnost za premog in jeklo, Evropska gospodarska skupnost, **Evropska unija**, prost pretok oseb, storitev, blaga in kapitala, strukturni sklad, kohezijski sklad,
- » Evropski parlament, Evropska komisija, Svet Evropske unije.

Pri skupini ciljev **Severna Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Severna Evropa**,
- » **nordijske države, pribaltske države**, Islandija, Norveška, Švedska, Danska, Finska, Litva, Latvija, Estonija,
- » **Baltski ščit, Skandinavsko gorstvo, kontinentalna poledenitev**, fjord, fjell, platojski ledenik, ledeniško jezero,
- » **Severno morje**, šelfno morje, vrtalna ploščad, naftovod, plinovod,
- » geotermalna energija, talilnica aluminija, podatkovno središče, vetrna energija,
- » prelov, ribolovna kvota, ribja farma,
- » industrija lesnih proizvodov, industrija papirja in celuloze.

Pri skupini ciljev **Zahodna Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Zahodna Evropa**, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Irska, Francija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg,
- » **Škotsko višavje, Centralni masiv, Ardeni, Pireneji, Alpe**,
- » **Severnoatlantski tok**,
- » deindustrializacija,
- » Commonwealth, frankofonska skupnost,
- » krompirjeva lakota, keltski tiger,

- » Škotska, Severna Irska, brexit,
- » centralizacija, decentralizacija, jedrska tehnologija,
- » Beneluks, Flamci, Valonci, Bruselj,
- » Ren, polder, projekt Delta.

Pri skupini ciljev **Južna Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Južna Evropa**, Portugalska, Španija, Andora, Monako, Italija, San Marino, Vatikan, Malta, Grčija, Ciper,
- » **Iberski polotok, Apeninski polotok**, stik litosferskih plošč, Afriška litosferska plošča, Evrazijska litosferska plošča, **Pireneji, Meseta, Apenini, Padska nižina**, Vezuv, Etna, Stromboli,
- » sredozemsko podnebje, makija, gozdni požar,
- » sušno kmetijstvo, oljčni nasad, namakalno kmetijstvo, namakalni sistem, rastlinjak,
- » množični turizem,
- » cvetenje morja, naftni madež, odpadki, invazivna vrsta, tujerodna vrsta,
- » razdeljenost Cipra.

Pri skupini ciljev **Srednja Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Srednja Evropa**, Nemčija, Avstrija, Lihtenštajn, Švica, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija,
- » **Alpe**, Centralne Alpe, Severne apneniške Alpe, Južne apneniške Alpe, **Zahodni Karpati, sredogorja s kotlinami**, Renska dolina, **Nemško-Poljsko nižavje, Panonska kotlina**, evropska plovna pot,
- » blokovska delitev Evrope, tranzicija, denacionalizacija,
- » Porurje, Ruhr, premogovna in jeklarska kriza,
- » klimatsko zdravilišče, kopališki turizem, alpski turizem, poletni turizem, zimski turizem, množični turizem, zelena vas.

Pri skupini ciljev **Jugovzhodna Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Jugovzhodna Evropa**, Zahodni Balkan, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Albanija, Kosovo, Srbija, Severna Makedonija, Bolgarija, Romunija,
- » **Balkanski polotok, Dinarsko gorstvo, Šarsko-Pindsko gorstvo, Karpati, Balkan, Rodopi, Panonska nižina, Vlaška nižina**,
- » Balkan, Zahodni Balkan,
- » Hrvati, Srbi, Bošnjaki, Črnogorci, Albanci, Romuni, Bolgari, Madžari, Romi; pravoslavci, katoličani, muslimani,
- » siva ekonomija,

» etnično čiščenje, Republika Srbska, Federacija Bosne in Hercegovine.

Pri skupini ciljev **Vzhodna Evropa** učitelj obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **Vzhodna Evropa**, Rusija, Belorusija, Ukrajina, Moldavija,
- » **Vzhodnoevropsko nižavje, Ural, Zahodnosibirsko nižavje, Srednjesibirsko višavje, Kamčatka, Dneper,** Dnester, Ural, Volga, Ob, Jenisej, Lena,
- » Sovjetska zveza, Doneški bazen,
- » transsibirska železnica,
- » demografski razvoj,
- » plinovod, naftovod.

*Pri tej skupini ciljev učitelj naprej obravnava pojme, ki so povezani z geografskim okvirom Evrope, vendar jih pri tej skupini ciljev nismo poudarili kot ključne, ker se podrobneje obravnavajo pri posameznih evropskih regijah.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih trajnostnega razvoja in digitalnih kompetenc, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k informacijski in podatkovni pismenosti, ki naj bo v podporo poosebljanju vrednot trajnostnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi, in k predvidevanju bodočega razvoja. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za to temo.

GEOGRAFSKI OKVIR EVROPE

CILJI

Dijak:

- : na zemljevidu poišče in opisuje glavne reliefne enote Evrope ter jih poveže z geološko zgradbo;
- : ugotavlja vpliv vremenotvornih središč in podnebnih dejavnikov na podnebje v Evropi;
- SC (4.3.1.1)
- : ob klimogramih prepozna, primerja in pojasni podnebne tipe v Evropi;
- : ob zemljevidu pojasnjuje glavne skupine evropskih jezikov in glavna verstva;
- : raziskuje nastanek Evropske unije in ovrednoti glavne namene ter učinke njenega delovanja;
- SC (1.2.1.5 | 4.3.2.1)

○: na zemljevidu pokaže države Evrope in njihova glavna mesta.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » našteje, opiše, na zemljevidu pokaže najpomembnejša evropska gorovja in nižavja ter pojasni njihovo geološko zgradbo;
- » opiše vpliv vremenotvornih središč in glavnih podnebnih dejavnikov na podnebje Evrope;
- » ob pomoči klimogramov prepozna, razloži in na zemljevidu pokaže razširjenost posameznih podnebnih tipov (sredozemskega, oceanskega, celinskega vlažnega, polsuhega in suhega, zmerno hladnega, tundrskega in gorskega podnebja);
- » ob zemljevidu pojasni razširjenost glavnih skupin evropskih jezikov in verstev;
- » razloži nastanek in razvoj Evropske unije ter našteje tri glavne institucije;
- » utemelji štiri glavne svoboščine EU (prost pretok oseb, storitev, blaga in kapitala);
- » razloži glavni namen regionalne politike EU v povezavi s strukturnimi skladi in kohezijskim skladom;
- » na zemljevidu pokaže države Evrope in njihova glavna mesta.

TERMINI

○ relief Evrope ○ podnebje Evrope ○ indoevropski jeziki ○ Evropska unija

SEVERNA EVROPA

CILJI

Dijak:

- : opiše lego in utemelji delitev Severne Evrope na nordijske in pribaltske države;
- : raziskuje ledeniško preoblikovanje površja in njegove posledice;
- : opredeli pomen črpanja nafte in zemeljskega plina na Norveškem in Severnem morju za razvoj Norveške;
SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1)
- : pojasnjuje vlogo obnovljivih virov na Islandiji in na Danskem;
- : interpretira in vrednoti velike spremembe v okviru ribolova in njegov pomen za Norveško in Islandijo;
SC (2.2.2.1 | 2.3.1.1)
- : ugotavlja pomen izkoriščanja gozda za Finsko;
- : pojasnjuje spreminjanje demografske slike pribaltskih držav po drugi svetovni vojni in po letu 1990.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » utemelji delitev na nordijske in pribaltske države z zgodovinskimi razlogi;
- » utemelji nastanek ledeniško preoblikovanega površja s pleistocensko poledenitvijo ter razloži današnje značilne reliefne oblike;
- » opiše pomen črpanja nafte in zemeljskega plina za gospodarski oz. družbeni razvoj Norveške;
- » razloži pomen hidroenergije in geotermalne energije na Islandiji ter vetrne energije na Danskem;
- » pojasni posledice spremenjenih ribolovnih tehnik in ukrepe, ki sta jih zaradi preloma sprejeli Norveška in Islandija;
- » razloži pomen gozda za finsko gospodarstvo;
- » obrazloži spreminjanje narodne sestave in depopulacijo v pribaltskih državah kot posledico zgodovinskega dogajanja in velikih družbenih sprememb.

TERMINI

◦ Severna Evropa ◦ nordijske države ◦ pribaltske države ◦ Baltski ščit ◦ Skandinavsko gorstvo ◦ kontinentalna poledenitev ◦ Severno morje

ZAHODNA EVROPA

CILJI

Dijak:

O: ugotovi obseg Zahodne Evrope, opisuje glavne značilnosti površja in pojasnjuje posledice slednjega ter lege ob Atlantiku za podnebje in gospodarski razvoj;

O: utemeljuje dinamičen gospodarski in družbeni razvoj Zahodne Evrope;

O: vrednoti preobrazbo Irske od dežele množičnega izseljevanja do sedanjega »keltskega tigra«;

I: z različnimi viri raziskuje pretekle in aktualne težnje Škotske in Severne Irske po razdružitvi z Združenim kraljestvom;

SC (1.2.4.1)

I: opredeli pojem *brexita* ter pojasnjuje njegove družbene posledice na Britanskem otočju;

O: raziskuje posebnosti francoskega gospodarstva;

I: opredeli pojem Beneluks in ovrednoti njegov pomen za evropsko združevanje;

O: opredeli Belgijo kot večjezično državo;

O: raziskuje nastanek polderjev in njihov pomen;

O: interpretira pomen nizozemskega kmetijstva za Nizozemsko, EU in svet ter ga ovrednoti z vidika trajnosti.

SC (2.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opiše in na zemljevidu pokaže glavne reliefne enote Zahodne Evrope;

» pojasni vpliv Severnoatlantskega toka na podnebje;

» razloži vzroke za nastanek industrijske revolucije v Angliji in njene posledice;

» opiše pojav poindustrijske oz. informacijske družbe, visoko stopnjo urbanizacije in današnji multikulturni značaj tega dela Evrope;

» razloži razloge za množično izseljevanje Ircev v 19. in 20. stoletju ter dejavnike gospodarskega in družbenega preobrata Irske v »keltskega tigra«;

» primerja težnje Škotske in Severne Irske po razdružitvi z Združenim kraljestvom;

» razloži družbene posledice *brexita*;

- » opiše Francijo kot pomembno kmetijsko proizvajalko v EU;
- » **opiše pomen jedrskih elektrarn za Francijo;**
- » *definira pojem Beneluks;*
- » **opiše posebnosti jezikovne sestave Belgije;**
- » **opiše nastanek, pojasni pomen polderjev** s poudarkom na projektu Delta;
- » razloži naravne in družbene dejavnike za masovno kmetijsko proizvodnjo Nizozemske ter ovrednoti nizozemsko kmetijstvo z vidika trajnosti.

TERMINI

- Zahodna Evropa
- Škotsko višavje
- Centralni masiv
- Ardeni
- pireneji
- Severnoatlantski tok

JUŽNA EVROPA

CILJI

Dijak:

- : ugotovi obseg Južne Evrope in obrazloži glavne značilnosti površja;
- : opredeljuje glavne značilnosti sredozemskega podnebja in rastlinstva ter vzročno-posledično pojasni nevarnost gozdnih požarov;
SC (2.1.3.1 | 2.3.1.2)
- : primerja tradicionalne in moderne oblike sredozemskega kmetijstva;
- : raziskuje vzroke za razvoj turizma v Južni Evropi;
- : razbira ključne značilnosti množičnega turizma;
SC (5.1.1.1 | 2.3.1.1)
- : prepozna glavne okoljske probleme Sredozemskega morja;
SC (1.2.1.2 | 2.2.3.1)
- I: ugotavlja razširjenost etničnih manjšin v Španiji in pojasni osamosvojitvene težnje Katalonije;
- : utemeljuje razdeljenost Italije na gospodarsko različno razvita sever in jug oz. vzroke in posledice za to;
- I: raziskuje politično razdeljenost Cipra in njene posledice.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni nastanek gorovij ter vulkansko in potresno aktivnost v Južni Evropi;
- » razloži posebnosti sredozemskega podnebja in rastlinstva;
- » opiše vzroke za gozdne požare in preventivne ukrepe proti njim;
- » razloži razlike med tradicionalnimi in modernimi oblikami sredozemskega kmetijstva;
- » našteje dejavnike za razvoj turizma v sredozemskih pokrajinah;
- » razloži prednosti in slabosti množičnega turizma;
- » razloži vzroke za onesnaženost in različne oblike ogroženosti Sredozemskega morja;
- » na zemljevidu pokaže Galicijo, Baskijo in Katalonijo ter razloži osamosvojitvene težnje Katalonije;
- » našteje in opiše vzroke za gospodarske razlike severom in jugom Italije ter poskuse odpravljanja teh razlik;

» opiše politično razdeljenost Cipra in njene posledice.

TERMINI

◦ Južna Evropa ◦ Iberski polotok ◦ Apeninski polotok ◦ Pireneji ◦ Meseta ◦ Apenini ◦ padška nižina



JUGOVZHODNA EVROPA

CILJI

Dijak:

- : na zemljevidu pokaže reliefne enote Jugovzhodne Evrope;
- : primerja pojme Balkan, Zahodni Balkan in Jugovzhodna Evropa;
- : išče vzroke za pestro etnično in versko sestavo Jugovzhodne Evrope in ugotavlja njune posledice;
SC (1.2.1.5 | 1.2.2.1 | 1.2.2.2)
- : opisuje glavne značilnosti gospodarske tranzicije in posledičnega izseljevanja in depopulacije;
- I: *pojasnjuje problematiko vključevanja držav Zahodnega Balkana v Evropsko unijo;*
- : prepoznava posledice razpada Jugoslavije na primerih Bosne in Hercegovine, Kosova in Severne Makedonije;
- : ugotavlja naravne in družbene dejavnike za razvoj turizma na Hrvaškem;
SC (2.2.1.2 | 2.3.1.1)
- I: *raziskuje turistično ponudbo v državah Jugovzhodne Evrope.*
SC (5.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » imenuje in na zemljevidu pokaže reliefne enote Jugovzhodne Evrope;
- » razloži razlike med pojmi Balkan, Zahodni Balkan in Jugovzhodna Evropa;
- » pojasni vzroke in posledice pestre etnične in verske sestave Jugovzhodne Evrope;
- » opiše značilnosti tranzicije in njen vpliv na izseljevanje in depopulacijo;
- » opiše stanje priključevanja držav Zahodnega Balkana v Evropsko unijo in širjenje drugih zunanjih vplivov na tem območju;
- » razloži posledice vojne in poveljno delitev Bosne in Hercegovine;
- » razloži posebnosti sestave prebivalstva na Kosovu in v Severni Makedoniji;
- » analizira naravne in družbene dejavnike za turistični razvoj Hrvaške;
- » opiše turistično ponudbo v državah Jugovzhodne Evrope.

TERMINI

- Jugovzhodna Evropa
- Balkanski polotok
- Dinarsko gorstvo
- Šarsko-Pindsko gorstvo
- karpati
- Balkan
- Rodopi
- Panonska nižina
- Vlaška nižina



VZHODNA EVROPA Z AZIJSKIM DELOM RUSIJE

CILJI

Dijak:

- : opredeli obseg Vzhodne Evrope in azijskega dela Rusije ter na zemljevidu išče glavne reke in reliefne enote;
- : razlaga nastanek in razpad Sovjetske zveze;
- : pojasnjuje vpliv intenzivne industrializacije na razmeščenost industrijskih območij in posledične selitve;
- : vrednoti pomen zemeljskega plina in nafte za ruski izvoz in pojasni problem oddaljenosti glavnih nahajališč teh energentov od tržišč;
- : vzročno-posledično opiše neugoden demografski razvoj v Vzhodni Evropi;
- ! : navede glavna konfliktna žarišča v Vzhodni Evropi.
- SC (1.2.1.5 | 1.2.2.1 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavne reliefne enote in reke Vzhodne Evrope ter azijskega dela Rusije;
- » obrazloži nastanek in razpad Sovjetske zveze;
- » pojasni pomembno vlogo intenzivnega razvoja industrije in vpliv razmeščenosti industrijskih območij v Sovjetski zvezi na selitve;
- » vrednoti pomen ruskega zemeljskega plina in nafte za ruski izvoz;
- » razloži dejavnike, ki so vplivali na demografski razvoj v Vzhodni Evropi;
- » imenuje glavna konfliktna območja v Vzhodni Evropi.

TERMINI

- Vzhodna Evropa ◦ Vzhodnoevropsko nižavje ◦ Ural ◦ zahodnosibirsko nižavje ◦ Srednjesibirsko višavje
- Kamčatka

SREDNJA EVROPA

CILJI

Dijak:

O: opredeli obseg Srednje Evrope in na zemljevidu poišče njene glavne reliefne enote in jih poveže z geološko zgradbo in podnebjem;

O: utemeljuje pomen rek in prekopov za gospodarstvo Srednje Evrope;

O: utemeljuje razlike v gospodarski razvitosti med državami zahodnega in vzhodnega dela Srednje Evrope kot posledico nekdanje blokvske delitve Evrope z dvema družbenima ureditvama;

O: razloži proces prestrukturiranja in urejanja okoljske degradacije Porurja,

O: pojasnjuje tranzicijo in posledice v državah vzhodnega dela Srednje Evrope;

O: ugotavlja značilnosti sodobnega demografskega in gospodarskega razvoja Nemčije;

SC (2.2.2.1)

I: opiše večjezično podobo Švice;

O: analizira značilnosti turizma v alpskih državah na primeru Avstrije in Švice v povezavi s podnebnimi spremembami in trajnostnostjo;

SC (2.1.3.1 | 2.3.1.2)

O: ugotavlja naravne možnosti za kmetijstvo na Madžarskem in družbene razmere za spreminjanje kmetijske proizvodnje po denacionalizaciji;

SC (2.2.1.1)

I: z uporabo različnih virov raziše oblike turizma na Blatnem jezeru.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» na zemljevidu pokaže reliefne enote Srednje Evrope ter pojasni njihove geološke in podnebne značilnosti;

» opiše pomen evropskih rečnih plovnih poti;

» obrazloži razlike v gospodarski razvitosti med zahodnim in vzhodnim delom Srednje Evrope kot posledico nekdanje blokvske delitve Evrope in tranzicije;

» razloži vzroke in ukrepe za prestrukturiranje gospodarstva in ukrepe za urejanje degradiranega okolja v Porurju;

» opiše sodobni demografski in gospodarski razvoj Nemčije;

- » na zemljevidu Švice pokaže območja, kjer so v uradni rabi nemški, francoski, italijanski in retoromanski jezik, in pojasni večjezično ureditev države;
- » **pojasni razvoj turizma v alpskih državah na primeru Avstrije in Švice;**
- » opiše prilagajanje turizma na podnebne spremembe in trajnostnim načelom;
- » **pojasni naravne možnosti za kmetijstvo na Madžarskem** in razloži vzroke za spreminjanje kmetijske proizvodnje;
- » *razloži pomen Blatnega jezera za razvoj turizma in posledice.*

TERMINI

◦ Srednja Evropa ◦ Alpe ◦ Zahodni Karpati ◦ sredogorja s kotlinami ◦ Nemško-Poljsko nižavje ◦ Panonska kotlina

FIZIČNA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Fizična geografija Slovenije in Madžarske ima osem skupin ciljev. Najprej je kratka skupina ciljev Lega in položaj Slovenije in Madžarske v Evropi. Sledijo skupine ciljev, ki se nanašajo na fizičnogeografski okvir Slovenije in Madžarske. Namen teh skupin ciljev splošni pregled naravnogeografskih značilnosti Slovenije in Madžarske. Cilji se tako v prvem delu nanašajo na sistematično obravnavo kamninske zgradbe, površja, podnebja, vodovja, rastlinstva in prsti. Učitelj lahko te cilje avtonomno povezuje tudi s cilji iz teme Družbena geografija Slovenije in Madžarske.

Namen teme oz. skupin ciljev je splošni pregled značilnosti, dejavnikov in procesov v medsebojni povezanosti, kjer naj učitelj izbira različne konkretne primere iz izbranih slovenskih in madžarskih pokrajin. Poleg poznavanja je zelo pomembno razumevanje in vrednotenje geografskih značilnosti Slovenije in Madžarske, saj je to osnova za odgovorno in aktivno državljanstvo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so v učnem načrtu navedeni že v posebnem polju **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Lega in položaj Slovenije in Madžarske v Evropi** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **geografska lega, geografski položaj**, Alpe, Panonska kotlina, Dinarsko gorstvo, Sredozemska kotlina, raznolikost, **geopestroost (geodiverziteta)**, prehodnost,
- » slovanska, germanska, romanska in ugrofinska jezikovna skupina, **identiteta**, srednjeevropska identiteta, sredozemska identiteta, balkanska identiteta.

Učitelj pri skupini ciljev **Kamninska zgradba in površje Slovenije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **geološke značilnosti**, magmatska kamnina, granodiorit, metamorfna kamnina, marmor, sedimentna kamnina, sediment, grušč, prod, pesek, breča, konglomerat, peščenjak, lapor, glinavec, muljevec, fliš, apnenec, dolomit, tuf; paleozoik, mezozoik, kenozoik, pleistocen, holocen, Tetis, Afriška litosferska plošča, Evrazijska litosferska plošča, alpinska orogeneza, Periadriatski šiv,

- » **relief**, ledeniški relief, rečni relief, kraški relief, obalni relief, gorovje, hribovje, gričevje, planota, ravnina, kotlina, visokogorje, sredogorje.

Učitelj pri skupini ciljev **Podnebje, prsti in rastlinstvo Slovenije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **podnebje**, geografska širina, nadmorska višina, relief, oddaljenost od morja, zračna gmota, vremenotvorno središče, azorski anticiklon, islandski ciklon, sredozemski ciklon, vzhodnoevropski anticiklon, temperaturni obrat, termalni pas, zmerno sredozemski padavinski režim, zmerno celinski padavinski režim, zmerno sredozemsko, zmerno celinsko, gorsko, podgorsko podnebje,
- » **prsti**, evtrične in distrične rjave prsti, obrečne prsti, jerovice/jerine, rendzine, pokarbonatne prsti, šotne prsti,
- » **biopestrost (biodiverziteta)**, bukev, jelka, hrasti, bori, smreka, zgornja gozdna meja.

Učitelj pri skupini ciljev **Vodovje Slovenije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **vodovje**, jadransko povodje, črnomoško povodje, dežni rečni pretočni režim, dežno-snežni rečni pretočni režim, snežno-dežni rečni pretočni režim, snežni rečni pretočni režim, podzemna voda, skalna voda, talna voda, Bohinjsko jezero, Blejsko jezero, Krnsko jezero, Kriška jezera, Triglavsko jezera, Cerknjsko jezero, Ptujsko jezero, Velenjsko jezero, Tržaški zaliv, Sava, Ljubljana, Savinja, Kolpa, Krka, Sotla, Drava, Soča, Vipava, Idrijca, Mura, Reka, Pivka, Dragonja, ekološka občutljivost.

Učitelj pri skupini ciljev **Kamninska zgradba in površje Madžarske** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **geološke značilnosti**, apnenec, dolomit, peščenjak, lapor, bazalt, puhlica,
- » **relief**, nižavje, gričevje, hribovje,
- » **rudna bogastva** črni premog, rjavi premog, lignit, boksit, barvne in žlahtne kovine, nafta in zemeljski plin.

Učitelj pri skupini ciljev **Podnebje, prsti in rastlinstvo Madžarske** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **podnebje**, vlažno celinsko podnebje, oddaljenost od morja, zahodni vetrovi,
- » **prsti**, puhlica, distrične rjave prsti, peščene prsti, stepske prsti, obrečne prsti, zaslanjene prsti,
- » **biopestrost (biodiverziteta)**, hrast, bukev, gaber, gozdna stepa, stepa.

Učitelj pri skupini ciljev **Vodovje Madžarske** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **vodovje**, Donava, Tisa, Raba, Sió, Drava, Mura, Zala, Blatno jezero, Nežidersko jezero, jezero Velence, jezero Hévíz, mrtvice, meandri, arteška voda, kraška (skalna) voda, termalni kraški vrelci.

Učitelj pri skupini ciljev **Naravne nesreče v Sloveniji in na Madžarskem** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **naravne nesreče in podnebne spremembe**, potres, neurje, žled, gozdni požar, toča, pozeba, suša, poplava, zemeljski plaz, toplotna obremenitev, vročinski val, ujma, segrevanje ozračja.

Vključevanje skupnih ciljev

Ta tema vključuje tudi skupne cilje s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost ter Trajnostni razvoj, ki so podrobneje pojasnjeni pri didaktičnih priporočilih za temo.

LEGA IN POLOŽAJ SLOVENIJE IN MADŽARSKE V EVROPI

CILJI

Dijak:

- : opredeljuje geografsko lego Slovenije in Madžarske;
- : ugotavlja vzroke in vrednoti posledice naravnogeografske raznolikosti Slovenije in Madžarske;
SC (2.1.3.1)
- : našteje in na zemljevidu Slovenije in Madžarske išče pokrajinske enote obeh držav;
- : primerja Slovenijo in Madžarsko po izbranih kazalnikih z evropskimi državami;
- : povzema glavne zgodovinske mejnike, ki so vplivali na oblikovanje slovenskega in madžarskega naroda in njunih identitet;
- : s pomočjo zemljevida ugotavlja štiri jezikovne skupine, ki se stikajo na območju Slovenije in Madžarske;
SC (1.2.3.2)
- : opisuje simbole slovenske in madžarske državnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida imenuje štiri evropske naravne enote, ki se stikajo v Sloveniji, in pojasni njeno naravnogeografsko raznolikost;
- » s pomočjo zemljevida pojasni izrazit panonski značaj Madžarske;
- » poimenuje in na zemljevidu poišče pokrajinske enote Slovenije in Madžarske;
- » primerja Slovenijo in Madžarsko s sosednjimi in drugimi evropskimi državami glede na površino, gostoto poselitve in število prebivalcev;
- » razloži kulturne vplive sosednjih držav in narodov na oblikovanje slovenskega in madžarskega naroda in njunih identitet;
- » s pomočjo zemljevida imenuje štiri jezikovne skupine, ki se stikajo na območju Slovenije in Madžarske;

» našteje in opiše simbole in mejnike slovenske in madžarske državnosti (zastavi, grba, himni, dan samostojnosti in enotnosti ter dan državnosti, sveta krona).

TERMINI

◦ geografska lega ◦ geografski položaj ◦ geopestroost (geodiverziteta) ◦ identiteta



KAMNINSKA ZGRADBA IN POVRŠJE SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja razširjenost treh vrst kamnin v Sloveniji glede na njihov nastanek;
- : s pomočjo slikovnega gradiva in zemljevida sklepa na povezanost kamninske zgradbe in oblikovanost reliefa v Sloveniji;
- : razlaga glavne faze v geološkem razvoju Slovenije;
- SC (1.1.2.2)
- : primerja štiri osnovne reliefne tipe v Sloveniji glede na njihov nastanek;
- : opisuje in primerja osnovne reliefne oblike v Sloveniji glede na njihovo primernost za človekove dejavnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo (geološkega) zemljevida opiše razširjenost treh vrst kamnin glede na njihov nastanek;
- » opredeli vpliv kamninske zgradbe na oblikovanost površja;
- » iz slik površja slovenskih pokrajin prepozna povezanost kamninske zgradbe in oblikovanosti reliefa;
- » opiše in pojasni nastanek današnjega površja Slovenije kot rezultata dogajanja v geološki zgodovini;
- » s pomočjo slikovnega gradiva slovenskih pokrajin ugotovi reliefni tip in ga razloži;
- » s pomočjo slikovnega gradiva ugotavlja primernost izbrane pokrajine za človekove dejavnosti glede na njene prevladujoče reliefne značilnosti.

TERMINI

- geološke značilnosti
- relief



PODNEBJE, PRSTI IN RASTLINSTVO SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja vpliv podnebnih dejavnikov in vremenotvornih središč na podnebje v Sloveniji;
- : ugotavlja vpliv geografske lege in reliefa na temperature in padavine ter pomen le-teh za poselitev in rabo zemljišč;
SC (1.1.2.1)
- : analizira padavinska režima na območju Slovenije;
- : primerja štiri glavne podnebne tipe in na zemljevidu pokaže njihovo razširjenost;
- : s pomočjo klimogramov prepozna in analizira štiri glavne podnebne tipe ter na zemljevidu pokaže njihovo razširjenost;
- : raziskuje nastanek lokalnih in ciklonskih vetrov;
- : povzame lastnosti najbolj značilnih prsti v Sloveniji in ovrednoti njihov vpliv na kmetijsko rabo;
- : pojasnjuje spreminjanje rastlinstva z nadmorsko višino;
- : raziskuje najbolj razširjene drevesne vrste v Sloveniji;
- : ugotavlja vlogo gozdov za človeka in pokrajino ter pojasni dejavnike, ki jih ogrožajo.
SC (2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži vpliv podnebnih dejavnikov in posameznih vremenotvornih središč na podnebje v Sloveniji;
- » pojasni vpliv geografske lege in reliefa na temperature in padavine ter pomen le-teh za poselitev in rabo zemljišč;
- » na zemljevidu pokaže območja padavinskih režimov in vzročno-posledično utemelji razlike v količini in razporeditvi padavin;
- » s pomočjo klimogramov prepozna štiri glavne podnebne tipe, jih primerja ter na zemljevidu pokaže njihovo razširjenost;
- » našteje in pojasni nastanek glavnih lokalnih in ciklonskih vetrov v Sloveniji ;
- » imenuje najbolj značilne prsti v Sloveniji in razloži njihovo primernost za kmetijsko rabo;
- » pojasni spreminjanje rastlinstva z nadmorsko višino;

- » našteje najbolj razširjene drevesne vrste v Sloveniji;
- » na zemljevidu pokaže območja, kjer prevladujejo izbrane drevesne vrste;
- » opiše vlogo gozdov za človeka in pokrajino;
- » imenuje in pojasni dejavnike, ki ogrožajo gozdove.

TERMINI

- podnebje
- prsti
- biopestrost (biodiverziteta)



VODOVJE SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

- : s pomočjo zemljevida ugotavlja glavne slovenske reke;
- : opredeljuje glavne značilnosti rečnega omrežja in rečnih pretočnih režimov;
- : povezuje podzemne vode z različno kamninsko osnovo ter vrednoti pomen in onesnaževanje podzemnih voda;
- : primerja jezera v Sloveniji glede na nastanek in sklepa na njihove lastnosti ter pomen za človeka;
- SC (2.2.2.1)
- : ugotavlja glavne značilnosti Tržaškega zaliva in slovenske obale;
- : sklepa o vzrokih in posledicah ekološke občutljivosti Tržaškega zaliva.
- SC (2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na splošnem in nemem zemljevidu prepozna in pokaže glavne slovenske reke;
- » na hidrogrameh prepozna rečne pretočne režime, opiše njihove značilnosti ter jim določi ustrezno slovensko reko;
- » razloži pojem podzemne vode tako, da pojasni povezavo med podzemno vodo in vrsto kamnine;
- » opiše pomen in onesnaževanje podzemnih voda;
- » imenuje jezera v Sloveniji in jih pokaže na zemljevidu;
- » razlikuje jezera v Sloveniji glede na njihov nastanek;
- » razloži glavne značilnosti Tržaškega zaliva in slovenske obale;
- » razloži vzroke in posledice ekološke občutljivosti Tržaškega zaliva.

TERMINI

- vodovje

KAMNINSKA ZGRADBA IN POVRŠJE MADŽARSKE

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja razširjenost treh vrst kamnin glede na nastanek na Madžarskem;
- : s pomočjo slikovnega gradiva in zemljevida sklepa na povezanost kamninske zgradbe in nahajališči rudnih bogastev na Madžarskem;
- : razlaga glavne faze v geološkem razvoju Madžarske;
- : opisuje in primerja osnovne reliefne oblike na Madžarskem glede na njihovo primernost za človekove dejavnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo (geološkega) zemljevida opiše razširjenost treh vrst kamnin glede na nastanek na Madžarskem;
- » opredeli vpliv kamninske zgradbe na razširjenost rudnega bogastva na Madžarskem;
- » opiše in pojasni posledice geološkega razvoja Madžarske;
- » s pomočjo slikovnega gradiva ugotavlja primernost izbrane pokrajine za človekove dejavnosti glede na njene prevladujoče reliefne značilnosti.

TERMINI

- geološke značilnosti ○ relief ○ rudno bogastvo

PODNEBJE, PRSTI IN RASTLINSTVO MADŽARSKE

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja vpliv podnebnih dejavnikov in vremenotvornih središč na podnebje Madžarske;
- : s pomočjo klimogramov in zemljevidov prepozna in analizira značilnosti podnebja Madžarske;
- : povzame lastnosti najbolj značilnih prsti na Madžarskem in ovrednoti njihov vpliv na kmetijsko rabo;
- : sklepa o dejavnikih, ki vplivajo na rastlinstvo na Madžarskem;
- : raziskuje najbolj razširjene drevesne vrste na Madžarskem;
- : prepozna vzroke za spreminjanje rastlinsko-podnebnih pasov na Madžarskem in ovrednoti posledice teh sprememb.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži vpliv podnebnih dejavnikov in posameznih vremenotvornih središč na podnebje na Madžarskem;
- » s pomočjo klimogramov in zemljevidov prepozna razlike v podnebjih posameznih delov države;
- » imenuje najbolj značilne prsti na Madžarskem in razloži njihovo primernost za kmetijsko rabo;
- » razloži vpliv posameznih dejavnikov na današnjo podobo rastlinstva Madžarske;
- » našteje najbolj razširjene drevesne vrste na Madžarskem;
- » opiše vzroke sprememb rastlinsko-podnebnih pasov na Madžarskem in pojasni posledice teh sprememb.

TERMINI

- podnebje ○ prsti ○ biopestrost (biodiverziteta)

VODOVJE MADŽARSKE

CILJI

Dijak:

- : s pomočjo zemljevida ugotavlja glavne madžarske reke;
- : povezuje podzemne vode z različno kamninsko osnovo ter vrednoti pomen in onesnaževanje podzemnih voda;
- : primerja madžarska jezera glede na nastanek in sklepa na njihove lastnosti ter pomen za človeka;
- : ugotavlja glavne značilnosti Blatnega jezera in Donave ter njun vpliv na pokrajino in gospodarstvo;
- : sklepa o vzrokih in posledicah ekološke občutljivosti Blatnega jezera in madžarskih rek.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na splošnem in nemem zemljevidu prepozna in pokaže glavne madžarske reke;
- » razloži pojem podzemne vode tako, da pojasni povezavo med podzemno vodo in vrsto kamnine;
- » opiše pomen in onesnaževanje podzemnih voda;
- » imenuje glavna jezera na Madžarskem (npr. Blatno jezero, jezero Héviz) in jih pokaže na zemljevidu;
- » razlikuje madžarska jezera glede na nastanek;
- » razloži glavne značilnosti Donave in Blatnega jezera ter njun pomen za pokrajino in gospodarstvo;
- » razloži vzroke in posledice ekološke občutljivosti Blatnega jezera in madžarskih rek.

TERMINI

- vodovje

NARAVNE NESREČE V SLOVENIJI IN NA MADŽARSKEM

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja značilnosti glavnih naravnih nesreč v Sloveniji in na Madžarskem;
- : analizira poplavno ogroženost Slovenije in Madžarske ter pojasni vzroke zanjo;
SC (2.2.3.1 | 3.2.4.2)
- : opredeljuje glavne značilnosti podnebnih sprememb v Sloveniji in na Madžarskem in interpretira različne scenarije za prihodnost z vidika vremenskih in vodnih ujm.
SC (2.3.1.1 | 3.1.4.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše in ob zemljevidu pokaže razširjenost glavnih naravnih nesreč;
- » razloži mehanizem delovanja rečnih poplav, vzroke in posledice poplav in človekove ukrepe za zmanjševanje poplavne nevarnosti;
- » na grafikonih analizira spreminjanje temperatur in letne količine padavin ter sklepa na posledice teh sprememb na življenje človeka v prihodnosti.

TERMINI

- naravne nesreče ○ podnebne spremembe

DRUŽBENA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE

MATURITETNO

OPIS TEME

Tema Družbena geografija Slovenije in Madžarske ima štiri skupine ciljev. Namen teh skupin ciljev je splošni pregled družbenogeografskih značilnosti Slovenije in Madžarske. Cilji se tako nanašajo na prebivalstvo, naselja in pomembnejše gospodarske panoge oz. skupine dejavnosti.

Namen teme oz. skupin ciljev je splošni pregled značilnosti, dejavnikov in procesov v medsebojni povezanosti, kjer naj učitelj izbira različne konkretne primere iz izbranih slovenskih in madžarskih pokrajin. Poleg poznavanja je zelo pomembno razumevanje in vrednotenje geografskih značilnosti Slovenije in Madžarske, saj je to osnova za odgovorno in aktivno državljanstvo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Izbirnost maturitetne teme Družbena geografija Slovenije in Madžarske

Družbena geografija Slovenije in Madžarske je maturitetna tema, namenjena dijakom, ki izberejo geografijo na splošni maturi. Priporočamo, da se tej temi nameni 35 do 40 ur, preostali del ur pa je namenjen neposredni pripravi na maturo ter projektne in raziskovalnemu delu, med drugim za namene izvedbe notranjega dela mature.

Termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov oz. pojmov in pojmovnih zvez, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane pojme in pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Prebivalstvo in poselitev Slovenije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gostota poselitve**, območje zgoščanja ali koncentracije prebivalstva, območje redčenja ali depopulacije, robno območje,
- » rodnost, umrljivost, **naravni prirast**,
- » pričakovano trajanje življenja,
- » **notranje migracije**, selitveni prirast, beg možganov,
- » **spreminjanje števila prebivalcev**,
- » **izseljenci**,

- » **narodna sestava**, avtohtona narodna manjšina, romska skupnost,
- » **verska sestava**, katoličan, evangeličan, pravoslavac, jud, musliman, ateist,
- » Rož, Podjuna, Zilja, Celovec, Tržaška, Goriška, Videmska pokrajina, Beneška Slovenija, Rezija, Kanalska dolina, Trst, Videm, Gorica, Slovensko Porabje, Monošter,
- » **podeželsko naselje**, vas, samotna kmetija, zaselek, razloženo naselje, gručasto naselje, obcestno naselje, suburbanizirano naselje,
- » **urbano naselje**, policentrični razvoj, stopnja urbanizacije, razseljevanje iz mestnih središč.

Učitelj pri skupini ciljev **Gospodarstvo Slovenije** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gospodarski razvoj**, predindustrijska (agrarna) družba, industrijska družba, postindustrijska (informacijska) družba, plansko gospodarstvo, nacionalizacija, industrializacija, tranzicija, denacionalizacija, tržno gospodarstvo, privatizacija, multinacionalne družbe, evropski zeleni dogovor, krožno gospodarstvo, funkcijsko razvrednoteno območje,
- » **kmetijstvo**, kmetijsko zemljišče, zemljiška razdrobljenost, komasacija, mešana kmetija, skupna evropska kmetijska politika, deagrarizacija, specializacija, ekološko kmetovanje,
- » **gozdarstvo**, lesna zaloga, lesni prirastek,
- » **rudarstvo**, rudnik živega srebra (Idrija), rudnik svinca in cinka (Mežica), rudnik urana (Žirovski vrh), premogovnik (Trbovlje, Zagorje, Hrastnik), rudnik lignita (Velenje),
- » **energetika**, obnovljiv vir energije, neobnovljiv vir energije,
- » **proizvodnja električne energije**, termoelektrarna (Šoštanj, Ljubljana), hidroelektrarna, jedrska elektrarna, sončna elektrarna, vetrna elektrarna,
- » **industrija**, fužina, glažuta, industrijski polmesec,
- » **promet**, tranPostojnska vrata, Trojane, avtocestni križ, Slovenika, Ilirika, Luka Koper, Letališče Jožeta Pučnika, Letališče Edvarda Rusijana, Letališče Portorož,
- » **turizem**, obmorska, gorska, zdraviliška in druga turistična občina, gorski in zimski turizem, Kranjska Gora, Bovec, Bled, Bohinj, Kanin, Vogel, Krvavec, Pohorje, zdraviliški turizem, Radenci, Rogaška Slatina, Dobrna, Laško, Dolenjske toplice, Terme Čatež, Terme 3000, Terme Ptuj, termalni park, tranzitni in kongresni turizem.

Učitelj pri skupini ciljev **Prebivalstvo in poselitev Madžarske** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gostota poselitve**, območje zgoščanja ali koncentracije prebivalstva, območje redčenja ali depopulacije, podeželje,
- » rodnost, umrljivost, **naravni prirast**,
- » pričakovano trajanje življenja,
- » **notranje migracije**, selitveni prirast, beg možganov, izseljevanje mladih

- » **spreminjanje števila prebivalcev,**
- » **izseljenci,**
- » **narodna sestava,** avtohtona narodna manjšina,
- » **verska sestava,** katoličan, evangeličan, pravoslavac, jud, musliman, ateist,
- » **Madžari v Avstriji, Madžari na Slovaškem, Madžari v Ukrajini, Madžari v Romuniji, Madžari v Srbiji, Madžari na Hrvaškem,**
- » **podeželsko naselje,** vas, samotna kmetija, gručasto naselje, obcestno naselje, zaselek, suburbanizirano naselje,
- » **urbano naselje,** policentrični razvoj, stopnja urbanizacije, razseljevanje iz mestnih središč, aglomeracija.

Učitelj pri skupini ciljev **Gospodarstvo Madžarske** obravnava naslednje pojme in pojmovne zveze:

- » **gospodarski razvoj,** predindustrijska (agrarna) družba, industrijska družba, postindustrijska (informacijska) družba, plansko gospodarstvo, nacionalizacija, industrializacija, tranzicija, denacionalizacija, tržno gospodarstvo, privatizacija, multinacionalne družbe, evropski zeleni dogovor, krožno gospodarstvo,
- » **kmetijstvo,** kmetijsko zemljišče, skupna evropska kmetijska politika, specializacija, ekološko kmetovanje, živilskopredelovalna industrija
- » **rudarstvo,** rudnik Márkushegyi, dnevni kop premoga,
- » **energetika,** obnovljiv vir energije, neobnovljiv vir energije,
- » **proizvodnja električne energije,** termoelektrarne (Vizsonta, Lőrinci, Gönyű, Százhalombatta), nuklearna elektrarna Paks, Biomasa (Pécs) sončne in vetrne elektrarne,
- » **industrija,** multinacionalke, strojna industrija, avtomobilska industrija, predelave ogljikovodikov,
- » **promet,** avtocestno omrežje, železniško omrežje, rečni promet, letališče Liszt Ferenc (Budimpešta),
- » **turizem,** zdraviliški turizem, kulturni in naravni turizem, Blatno jezero, Siófok, Balatonfüred, Budimpešta, Héviz, Zalakaros.

Vključevanje skupnih ciljev

Ta tema vključuje tudi skupne cilje področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj, Zdravje in dobrobit ter Digitalna kompetentnost, ki so podrobneje pojasnjeni pri didaktičnih priporočilih za temo.

PREBIVALSTVO IN POSELITEV SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

○: na zemljevidu Slovenije ob upoštevanju reliefa ugotavlja območja zgoščanja in območja redčenja prebivalstva in vzroke za oblikovanje le-teh;

SC (2.2.1.1)

○: povezuje poglobitve spremembe pri naravnem prirastu kot posledico prelomnih zgodovinskih dogodkov in družbenih dogajanj skozi čas;

SC (2.3.3.1)

○: analizira starostne piramide Slovenije v različnih obdobjih in predvideva gibanje prebivalstva v prihodnosti na temelju razbranih podatkov;

SC (2.3.1.1)

○: pojasnjuje značilnosti priseljevanja in odseljevanja v Sloveniji pred osamosvojitvijo in po njej;

○: razlaga vpliv naravnega in selitvenega prirasta na spreminjanje števila prebivalstva v Sloveniji;

○: ugotavlja države, v katerih so največje skupnosti slovenskih izseljencev in njihovih potomcev;

○: na zemljevidu išče območja, kjer živita avtohtoni narodni manjšini in romska skupnost in opisuje njihov položaj;

○: raziskuje vzroke za spreminjanje narodne sestave Slovenije;

○: sklepa o posledicah sodobnih migracij na različne sestave prebivalstva;

SC (1.2.3.2)

○: na zemljevidu poišče in imenuje območja, kjer živi slovenska narodna skupnost v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in na Hrvaškem;

○: opisuje posebnosti slovenske narodne skupnosti v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in na Hrvaškem;

○: razlikuje različne tipe podeželskih naselij v Sloveniji;

○: opisuje proces suburbanizacije v Sloveniji;

I: prepoznava posledice procesa suburbanizacije v lokalnem ali širšem okolju;

I: opisuje posebnosti poselitve Slovenije, ugotavlja posledice policentričnega razvoja ter primerja razvoj Nove Gorice, Velenja, Kopra, Murske Sobote, Trbovelj, Novega mesta ali drugih mest.

SC (1.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži različno gostoto poselitve Slovenije in pojav depopulacije na večini robnih območij Slovenije;
- » na zemljevidu pokaže območja večje zgostitve prebivalstva in utemelji razloge za njihov nastanek;
- » iz grafikonov ugotovi stopnjo rodnosti, umrljivosti in naravnega prirasta v Sloveniji;
- » razloži spremembe v naravnem prirastu od 20. stoletja naprej;
- » iz grafikonov določi fazo demografskega prehoda, v kateri je bila Slovenija v različnih zgodovinskih obdobjih;
- » opiše in pojasni značilnosti starostnih piramid v obdobju po drugi svetovni vojni in na tej osnovi predvidi, kakšen bo prihodnji razvoj prebivalstva;
- » na grafikonu opiše spremembe pri selitvenem prirastu po osamosvojitvi;
- » opiše in pojasni trend spreminjanja števila prebivalstva v Sloveniji;
- » primerja vpliv naravnega in selitvenega prirasta na spreminjanje števila prebivalstva;
- » imenuje in na zemljevidu sveta pokaže države, v katerih so največje skupnosti slovenskih izseljencev in njihovih potomcev;
- » imenuje avtohtoni narodni manjšini v Sloveniji in na zemljevidu pokaže območja, kjer živita, ter opiše njun položaj;
- » opiše spreminjanje narodne in verske sestave prebivalstva Slovenije od konca druge svetovne vojne in razloži vzroke za spremembe;
- » na zemljevidu pokaže in našteje območja slovenske narodne skupnosti v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in na Hrvaškem;
- » primerja položaj slovenske narodne skupnosti v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in na Hrvaškem;
- » imenuje in iz slikovnega gradiva prepozna tipe podeželskih naselij;
- » opiše in razloži preobrazbo nekdanjih vaških naselij v suburbana naselja;
- » razloži značilnosti razvoja slovenskih mest po drugi svetovni vojni.

TERMINI

- gostota poselitve ◦ naravni prirast ◦ notranje migracije ◦ spreminjanje števila prebivalcev ◦ izseljenci
- narodna sestava ◦ podeželsko naselje ◦ mestno naselje

GOSPODARSTVO SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

- : pojasnjuje vpliv gospodarskega razvoja Slovenije na spreminjanje značilnosti prebivalstva;
- : ugotavlja vpliv politike Evropske unije na gospodarski razvoj Slovenije;
- ! *raziskuje storitvene dejavnosti v lokalnem okolju;*
- : raziskuje usmerjenost slovenskega kmetijstva in ovrednoti stopnjo samooskrbe s hrano;
- : razlaga naravne in družbene dejavnike, ki vplivajo na produktivnost slovenskega kmetijstva;
- SC (1.1.2.2)
- : izpostavlja pozitivne in negativne posledice skupne evropske kmetijske politike za slovensko kmetijstvo;
- : analizira vlogo kmetijstva pri vzdrževanju kulturne pokrajine;
- SC (2.4.2.1)
- : vrednoti potrebo trajnostnega upravljanja s slovenskimi gozdovi;
- : ugotavlja in našteva reke, ki so hidroenergetsko najbolj izkoriščene;
- ! *raziskuje pozitivne in negativne vidike gradnje hidroelektrarn na reki Muri;*
- SC (2.3.1.2 | 2.3.3.1)
- : na zemljevidu poišče termoelektrarne ter jedrsko elektrarno;
- : pojasni demografske, gospodarske in okoljske posledice rudarjenja v Sloveniji;
- : analizira pomen obnovljivih in neobnovljivih virov energije za proizvodnjo električne energije v Sloveniji;
- ! *primerja vlogo termoelektrarne Šoštanj in jedrske elektrarne Krško za proizvodnjo električne energije in glede vpliva na okolje;*
- : vrednoti možnosti za izrabo alternativnih virov energije v prihodnosti;
- SC (2.3.1.2 | 2.3.3.1)
- : opisuje značilnosti razvoja industrije v Sloveniji;
- ! *v lokalnem okolju išče primere industrijske dejavnosti (danes ali v preteklosti) in pojasni njene vplive v pokrajini;*
- : ocenjuje tranzitno lego Slovenije med različnimi naravnimi enotami in evropskimi regijami;
- ! *ob pomoči zemljevida opisuje obstoječe avtocestno in železniško omrežje;*
- SC (2.2.2.1 | 3.1.4.2)
- ! *vrednoti nujnost posodobitve prometne infrastrukture in vlogo tretje razvojne osi;*

- I:** *pojasnjuje vlogo Luke Koper in/ali Letališča Jožeta Pučnika;*
- O:** *raziskuje možnosti za razvoj različnih vrst turizma v Sloveniji ter njihove posledice na pokrajino;*
- SC** (4.3.1.1 | 4.3.2.1 | 4.2.5.1)
- O:** *razlikuje vrste turizma ter na zemljevidu pokaže glavne turistične kraje za vsako vrsto turizma;*
- I:** *analizira razvitost turistične ponudbe v domačem kraju ter njeno trajnostnost;*
- I:** *ocenjuje možnosti za nadaljnji turistični razvoj domačega kraja.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **opiše faze gospodarskega razvoja v Sloveniji;**
- » **pojasni vpliv politike Evropske unije na gospodarski razvoj Slovenije;**
- » **imenuje ter razloži naravne in družbene dejavnike, ki vplivajo na produktivnost slovenskega kmetijstva;**
- » **navede pozitivne in negativne posledice skupne evropske kmetijske politike za slovensko kmetijstvo;**
- » **opiše usmerjenost slovenskega kmetijstva in problem samooskrbe s hrano;**
- » **na izbranem primeru pojasni vlogo kmetijstva pri vzdrževanju kulturne pokrajine;**
- » **opiše značilnosti trajnostnega upravljanja s slovenskimi gozdovi;**
- » **pojasni demografske, gospodarske in okoljske posledice rudarjenja v Velenjski kotlini, Črnem revirju, Mežiški dolini in Idriji;**
- » **opiše in razloži pomen obnovljivih in neobnovljivih virov energije za proizvodnjo električne energije v Sloveniji;**
- » **imenuje reke, ki so hidroenergetsko najbolj izkoriščene;**
- » **imenuje in na zemljevidu pokaže termoelektrarno Šoštanj ter jedrsko elektrarno Krško;**
- » **primerja vlogo termoelektrarne Šoštanj in nuklearne elektrarne Krško za proizvodnjo električne energije in glede vpliva na okolje;**
- » **opiše pozitivne in negativne vidike gradnje hidroelektrarn na reki Muri;**
- » **opiše možnosti za izrabo alternativnih virov energije v Sloveniji v prihodnosti;**
- » **pojasni pomen industrije v Sloveniji v sedanjosti in v preteklosti;**
- » **opiše primere industrijske dejavnosti (danes ali v preteklosti) v lokalnem okolju in pojasni njene vplive v pokrajini;**
- » **opiše tranzitno lego Slovenije med različnimi deli Evrope in naravnimi enotami;**

- » opiše obstoječe cestno in železniško omrežje ter na zemljevidu pokaže glavne prometne povezave;
- » vzročno-posledično pojasni pomen sodobnega prometnega omrežja in trajnostnih oblik mobilnosti v sodobni družbi;
- » opiše nujnost posodobitve prometne infrastrukture in pomen tretje razvojne osi;
- » *pojasnjuje vlogo Luke Koper in/ali Letališča Jožeta Pučnika;*
- » opiše možnosti za razvoj različnih vrst turizma v Sloveniji;
- » s pomočjo slikovnega gradiva iz slovenskih pokrajin prepozna vrsto turizma, opiše in pojasni posledice le te na pokrajino;
- » našteje prevladujoče vrste turizma v Sloveniji, imenuje in na zemljevidu pokaže glavne turistične kraje za vsako vrsto turizma;
- » *opiše razvitost turistične ponudbe v domačem kraju in njeno trajnostnost ter možnosti nadaljnjega razvoja.*

TERMINI

- gospodarski razvoj ◦ gozdarstvo ◦ rudarstvo ◦ energetika ◦ proizvodnja električne energije ◦ industrija
- promet ◦ turizem ◦ kmetijstvo

PREBIVALSTVO IN POSELITEV MADAŽRSKE

CILJI

Dijak:

- : na zemljevidu Madžarske ob upoštevanju reliefa ugotavlja območja zgojitve in območja redke poselitve ter vzroke za njihovo oblikovanje;
- : povezuje poglobitve spremembe pri naravnem prirastu s prelomnimi zgodovinskimi dogodki in družbenimi spremembami skozi čas;
- : analizira starostne piramide Madžarske v različnih obdobjih in na podlagi razbranih podatkov predvideva prihodnje gibanje prebivalstva;
- : razlaga vpliv naravnega in selitvenega prirasta na spreminjanje števila prebivalstva na Madžarskem
- : ugotavlja države, v katerih so največje skupnosti madžarskih izseljencev in njihovih potomcev;
- : na zemljevidu išče območja, kjer živijo posamezne narodnostne skupnosti na Madžarskem, in opisuje njihov položaj;
- : opiše razširjenost različnih ver na Madžarskem;
- : sklepa o posledicah sodobnih migracij na različne sestave prebivalstva;
- : na zemljevidu poišče in imenuje območja, kjer živi madžarska narodna skupnost v sosednjih državah (Slovaška, Romunija, Srbija, Ukrajina, Avstrija, Hrvaška, Slovenija);
- : opisuje posebnosti madžarskih narodnih skupnosti v sosednjih državah;
- : razlikuje različne tipe podeželskih naselij na Madžarskem;
- : opisuje proces suburbanizacije na Madžarskem;
- : sklepa o vlogi in pomenu Budimpešte kot glavnega mesta;
- !: *prepoznava posledice procesa suburbanizacije v lokalnem ali širšem okolju;*
- !: *opisuje posebnosti poselitve Madžarske, ugotavlja posledice centraliziranega razvoja ter primerja razvoj Budimpešte, Debrecena, Segedina, Pečuha in drugih mest.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži različno gostoto poselitve Madžarske in pojav depopulacije na podeželskih območjih;
- » na zemljevidu pokaže območja večje zgojitve prebivalstva in utemelji razloge za njihov nastanek;
- » iz grafikonov ugotovi stopnjo rodnosti, umrljivosti in naravnega prirasta na Madžarskem

- » razloži spremembe v naravnem prirastu od 20. stoletja naprej;
- » iz grafikonov določi fazo demografskega prehoda, v kateri je bila Madžarska v različnih zgodovinskih obdobjih;
- » opiše in pojasni značilnosti starostnih piramid v obdobju po drugi svetovni vojni *ter na tej osnovi predvidi prihodnji razvoj prebivalstva*;
- » na grafikonu opiše spremembe pri selitvenem prirastu po padcu komunizma;
- » opiše in pojasni trend spreminjanja števila prebivalstva na Madžarskem
- » primerja vpliv naravnega in selitvenega prirasta na spreminjanje števila prebivalstva;
- » imenuje in na zemljevidu sveta pokaže države, v katerih so največje skupnosti madžarskih izseljencev in njihovih potomcev;
- » imenuje avtohtone narodne manjšine v Madžarski, na zemljevidu pokaže območja, kjer živijo, ter opiše njihov položaj;
- » opiše versko sestavo Madžarske;
- » na zemljevidu pokaže in našteje območja madžarske narodne skupnosti v Slovaški, Romuniji, Srbiji, Ukrajini, Avstriji, Hrvaški in Sloveniji;
- » primerja položaj madžarskih narodnih skupnosti v sosednjih državah;
- » Opiše vlogo in pomen Budimpešte kot glavnega mesta *in razloži posledice izrazite centralizacije države*
- » imenuje in iz slikovnega gradiva prepozna tipe podeželskih naselij;
- » opiše in razloži preobrazbo nekdanjih vaških naselij v suburbanizirana naselja;
- » razloži značilnosti razvoja madžarskih mest *po drugi svetovni vojni*.

TERMINI

- gostota poselitve ◦ naravni prirast ◦ notranje migracije ◦ spreminjanje števila prebivalcev ◦ izseljenci
- narodna sestava ◦ podeželsko naselje ◦ mestno naselje ◦ narodna skupnost

GOSPODARSTVO MADŽARSKE

CILJI

Dijak:

- : pojasnjuje vpliv gospodarskega razvoja na spreminjanje značilnosti prebivalstva na Madžarskem;
- : ugotavlja vpliv tranzicije po padcu vzhodnega bloka na in vpliv politike EU gospodarski razvoj Madžarske;
- !: *raziskuje storitvene dejavnosti v obmejnem pasu;*
- : raziskuje usmerjenost madžarskega kmetijstva in ovrednoti stopnjo samooskrbe s hrano;
- : razlaga naravne in družbene dejavnike, ki vplivajo na produktivnost madžarskega kmetijstva;
- : izpostavlja pozitivne in negativne posledice skupne evropske kmetijske politike za madžarsko kmetijstvo;
- : analizira vlogo kmetijstva in živilskopredelovalne industrije v gospodarstvu Madžarske;
- : na zemljevidu poišče termoelektrarne ter nuklearno elektrarno;
- : pojasni demografske, gospodarske in okoljske posledice rudarjenja na Madžarskem;
- : analizira pomen obnovljivih in neobnovljivih virov energije za proizvodnjo električne energije na Madžarskem;
- !: *primerja vlogo termoelektrarn in nuklearne elektrarne Paks za proizvodnjo električne energije ter njihov vpliv na okolje;*
- : vrednoti možnosti za izrabo alternativnih virov energije v prihodnosti;
- : v obmejnem pasu išče primere industrijske dejavnosti (danes ali v preteklosti) in pojasni njene vplive na pokrajino;
- : ocenjuje prometnotranzitivno lego Madžarske med različnimi naravnimi enotami in evropskimi regijami;
- !: *ob pomoči zemljevida opisuje obstoječe avtocestno in železniško omrežje;*
- !: *vrednoti nujnost posodobitve prometne infrastrukture in vlogo železniških povezav z drugimi evropskimi državami;*
- !: *pojasnjuje vlogo madžarskih pristanišč na Donavi in letališča Liszt Ferenc v Budimpešti;*
- : raziskuje možnosti za razvoj različnih vrst turizma na Madžarskem ter njihove posledice na pokrajino;
- : razlikuje vrste turizma ter na zemljevidu pokaže glavne turistične kraje za vsako vrsto turizma;
- !: *analizira razvitost turistične ponudbe v obmejnem pasu ter njeno trajnostnost;*
- !: *ocenjuje možnosti za nadaljnji turistični razvoj obmejnega pasu.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše faze gospodarskega razvoja na Madžarskem;
- » pojasni vpliv tranzicije po razpadu vzhodnega bloka in politike Evropske unije na gospodarski razvoj Madžarske;
- » imenujeter razloži naravne in družbene dejavnike, ki vplivajo na produktivnost madžarskega kmetijstva in živilskopredelovalne industrije;
- » navede pozitivne in negativne posledice skupne evropske kmetijske politike za madžarsko kmetijstvo;
- » opiše usmerjenost madžarskega kmetijstva in problem samooskrbe s hrano;
- » pojasni demografske, gospodarske in okoljske posledice rudarjenja v rudarskih regijah na Madžarskem;
- » opiše in razloži pomen obnovljivih in neobnovljivih virov energije za proizvodnjo električne energije na Madžarskem;
- » imenuje in na zemljevidu pokaže termoelektrarne ter nuklearno elektrarno Paks;
- » opiše možnosti za izrabo alternativnih virov energije na Madžarskem v prihodnosti;
- » pojasni pomen industrije na Madžarskem v sedanjosti in preteklosti;
- » opiše prometnotranzito lego Madžarske med različnimi deli Evrope in naravnimi enotami;
- » opiše obstoječe cestno in železniško omrežje ter na zemljevidu pokaže glavne prometne povezave;
- » opiše potrebnost posodobitve prometne infrastrukture in pomen povezav z drugimi evropskimi regijami;
- » opiše možnosti za razvoj različnih vrst turizma na Madžarskem;
- » s pomočjo slikovnega gradiva iz madžarskih pokrajin prepozna vrsto turizma ter opiše in pojasni njegove posledice na pokrajino;
- » našteje prevladujoče vrste turizma na Madžarskem, imenuje in na zemljevidu pokaže glavne turistične kraje za vsako vrsto turizma.

TERMINI

- gospodarski razvoj ◦ kmetijstvo ◦ gozdarstvo ◦ rudarstvo ◦ energetika ◦ industrija ◦ promet ◦ turizem
- proizvodnja električne energije



PROJEKTNO IN RAZISKOVALNO DELO

OBVEZNO

OPIS TEME

Raziskovalno in projektno delo je tema, ki prečno povezuje vse skupine ciljev in se vključuje tako v obvezne teme kot v maturitetno temo Družbena geografija Slovenije in madžarske. V tej temi je le ena skupina ciljev. Te cilje je, kot že navedeno, možno vključevati v različne teme oz. skupine ciljev, obvezno pa mora učitelj nekatere realizirati pri pripravi na maturo oz. pri notranjem delu mature, kjer morajo dijaki opraviti vaje, se udeležiti ekskurzije in o tem napisati poročila. Cilji v tej temi se tesno povezujejo tudi s cilji vseh petih področij skupnih ciljev.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Tema nima opredeljenega števila ur, ker se vključuje v druge skupine ciljev.

Ta tema vključuje tudi skupne cilje z vseh petih področij (Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj, Zdravje in dobrobit, Digitalna kompetentnost ter Podjetnost), ki so posebej zapisani pri skupini ciljev oz. so podrobneje pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za skupino ciljev.

PROJEKTNO IN RAZISKOVALNO DELO

CILJI

Dijak:

○: samostojno pridobiva geografsko znanje, vključujoč terensko delo;

SC (5.3.1.1)

○: išče in izbira relevantne podatke in informacije med številnimi možnostmi, ki jih ponujajo pisni viri in sodobna tehnologija, ter spoznava načine, kako pri uporabi digitalne tehnologije zmanjšati vpliv na okolje;

SC (4.4.4.1)

○: samostojno uporablja geografske vire in literaturo (globus, atlasi, zemljevidi, statistično gradivo ter grafični prikazi, slikovno gradivo, potopisi, članki, knjižno gradivo, zbirke tiskanih in digitalnih geografskih podatkov ipd.) v/na različnih medijih (časopisu, knjižnici, spletu, TV);

SC (1.1.3.1 | 1.1.4.1)



○: samostojno geografsko raziskuje na različnih ravneh, zlasti v domači pokrajini/regiji, kritično vrednoti vire in izbira ustrezne argumente za podporo lastnih ugotovitev;

SC (1.1.2.2 | 1.1.4.1)

○: ob izbranem primeru se uri v družbenogeografskem in naravnogeografskem raziskovanju, sklepanju, argumentiranju in predvidevanju ter dokazujejo medsebojen vpliv človeka in pokrajine;

SC (2.2.2.1 | 2.2.3.1)

○: razvija sposobnosti za neposredno in posredno opazovanje naravnih in družbenih dejavnikov, pojavov in procesov v pokrajini;

○: zna sam zaznati ključne geografske probleme in si zamisliti svojo pot njihovega preiskovanja (pristop k problemu in strategija njegovega reševanja);

SC (2.2.3.1 | 2.3.1.2 | 2.3.2.1)

○: zna poiskati možne rešitve za globalna vprašanja in samostojno razišče ter načrtuje izboljšave, ki podpirajo načela trajnostni v lokalnem okolju;

SC (2.3.1.1 | 2.3.1.2 | 2.4.3.1)

○: zna načrtovati in sprejemati odločitve v (lokalni) skupnosti na način, ki dojema prostor kot vrednoto;

SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)

○: razvija pozitiven odnos do lastne vloge pri oblikovanju prihodnjega razvoja in daje pobude za uresničevanje le-tega;

SC (2.3.1.2 | 2.4.3.1)

○: pravilno uporablja preprostejše geografske metode in tehnike dela ter potrebne pripomočke;

SC (4.3.1.1)

○: zapisuje in prikazuje podatke v različnih oblikah in tehnikah (pisno, grafično, v tabelah itd.) na različnih medijih;

SC (4.3.1.1)

○: razvršča podatke v skupine po izbranih kriterijih in jih uredi;

○: uporablja osnovne statistične metode (vsota, srednja vrednost, indeksi rasti oziroma zmanjševanja ...);

○: s skupinskim delom, ekskurzijami in terenskim delom se nauči prizadevati si za skupne cilje, razvija medosebne veščine, prevzema različne vloge, sodeluje, se dogovarja, izraža lastne zamisli in upošteva različne poglede;

SC (5.2.2.1 | 5.2.4.1 | 5.2.4.3 | 3.3.2.1)

○: probleme preuči sam ali v skupini, pri čemer upoštevajo načela individualiziranega ali skupinskega dela, motivacije, ustvarjalnosti, radovednosti, odgovornosti;

SC (5.2.1.1 | 5.2.4.1 | 5.2.4.3 | 5.3.4.1)

○: sam vrednoti svoje delo in predlaga spremembe pri prihodnjem delu;

SC (5.3.5.2 | 5.3.5.3)

○: uporablja različne pristope k učinkovitemu učenju geografije in jih povezuje z učinkovitimi kognitivnimi (miselnimi) podporami in orodji (grafičnimi organizatorji, miselnimi vzorci, shemami, analogijami ipd.);

🟡: z raziskovanjem in lastnimi pobudami si pridobiva samozaupanje;

SC (5.2.1.1 | 5.2.2.1)

🟡: komunicira na različne načine, vključno z uporabo informacijske tehnologije;

SC (4.2.5.1)

🟡: razvija sposobnost verbalnega, kvantitativnega in grafičnega izražanja geografskega znanja (besedila, slike, skice, zemljevidi, preglednice, diagrami, grafikoni);

SC (1.1.1.1 | 4.3.1.1)

🟡: z uporabo aplikacij in programske opreme zna ustvariti in predstaviti različne digitalne izdelke (infografiko, plakate, predstavitve, spletne objave itd.), ki v okviru obravnavane problematike vključujejo različne informacije, statistične vsebine in vizualne prikaze;

SC (4.3.1.1 | 4.3.2.1 | 4.2.5.1)

🟡: razvija jezikovne spretnosti, s priporočenim branjem vsebin v tujih jezikih pa jezikovne spretnosti v tujem jeziku.

SC (1.1.3.1 | 1.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » naredi načrt za preučitev izbranega geografskega problema, ki lahko vključuje tudi terensko delo;
- » pojasni naravno- in družbenogeografske značilnosti izbranega problema ter ga umesti v lokalni, regionalni in globalni prostor;
- » oblikuje in nazorno predstavi sintezo svojih raziskovalnih ugotovitev, ki vključujejo tudi vidik trajnostnosti;
- » napiše poročilo o ekskurziji oz. terenskem delu po vnaprej danih kriterijih.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

OBČA FIZIČNA GEOGRAFIJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

UVOD

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

PLANETARNA GEOGRAFIJA IN OSNOVNE KARTOGRAFIJE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

ZGRADBA IN POVRŠJE ZEMLJE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

PRSTI IN RASTLINSTVO

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

VODOVJE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

NARAVNE NESREČE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

OBČA DRUŽBENA GEOGRAFIJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

PREBIVALSTVO IN POSELITEV

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

UVOD V GOSPODARSTVO

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

KMETIJSTVO

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

RUDARSTVO, ENERGETIKA IN INDUSTRIJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

IZBRANE STORITVE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

GEOGRAFIJA SVETA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

GLOBALNI IZZIVI SVETA IN TRAJNOSTNOST

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

AZIJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

AFRIKA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

SEVERNA AMERIKA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

LATINSKA AMERIKA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
[\(\[https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\]\(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx\)\)](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).



AVSTRALIJA IN OCEANIJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

POLARNA OBMOČJA

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo.docx).

GEOGRAFIJA EVROPE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

FIZIČNA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

DRUŽBENA GEOGRAFIJA SLOVENIJE IN MADŽARSKE

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na **povezavi**
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx).

GOSPODARSTVO MADŽARSKE

Cilji v zvezi z gospodarstvom so nadgradnja ciljev iz osnovne šole in obče geografije, kar pomeni, da so nekateri pojmi, ki jih bomo obravnavali, dijakom že znani. Cilji se notranje povezujejo v zaokrožene sklope. Prvi je namenjen splošnemu gospodarskemu razvoju, ki zajema čas od agrarne (predindustrijske družbe) do informacijske (postindustrijske) družbe.

Pri obravnavi gospodarstva Madžarske je pomembno, da učitelj poveže gospodarski razvoj države z zgodovinskimi, političnimi in družbenimi dejavniki, kot sta tranzicija po padcu vzhodnega bloka in vpliv politike EU. Dijaki naj analizirajo vpliv teh procesov na spremembe na strukturo gospodarstva. Izpostaviti je potrebno preoblikovanje industrije po padcu vzhodnega bloka in prihodu velikih multinacionalk.

Pri obravnavi kmetijstva naj učitelj usmerja dijake v prepoznavanje glavnih usmeritev madžarskega kmetijstva in njegove stopnje samooskrbe. Poudarek naj bo na naravnih in družbenih dejavnikih, ki vplivajo na produktivnost, ter na pozitivnih in negativnih posledicah skupne evropske kmetijske politike. Dijaki naj s pomočjo zemljevida in podatkov analizirajo vlogo kmetijstva in živilskopredelovalne industrije v gospodarstvu Madžarske.

Pri energiji in rudarstvu je ključno, da dijaki na zemljevidu prepoznajo termoelektrarne in nuklearno elektrarno Paks ter pojasnijo demografske, gospodarske in okoljske posledice rudarjenja. Učitelj naj spodbudi primerjavo med obnovljivimi in neobnovljivimi viri energije ter analizo njihovega vpliva na proizvodnjo električne energije. Dijaki naj ocenijo možnosti za izrabo alternativnih virov energije v prihodnosti.

Pri industriji naj učitelj usmerja dijake k raziskovanju industrijskih dejavnosti v obmejnem pasu, tako v preteklosti kot danes, ter njihovih vplivov na pokrajino.

Prometna lega Madžarske je ključna za razumevanje njenega gospodarskega razvoja. Dijaki naj ocenijo tranzitni pomen države in analizirajo obstoječe avtocestno in železniško omrežje. Poudarek naj bo na nujnosti posodobitve prometne infrastrukture in povezav z drugimi evropskimi državami in povezovanju posameznih delov z avtocestnim omrežjem, ki je do nedavnega bilo izrazito centralizirano s povezavo Budimpešte s posameznimi sosednjimi državami. Učitelj naj izpostavi tudi vlogo madžarskih pristanišč na Donavi in letališča Liszt Ferenc v Budimpešti, ki je preraslo v eno najpomembnejših letališč za prevoz tovora v regiji.

Pri turizmu naj učitelj usmeri dijake v raziskovanje različnih vrst turizma na Madžarskem in njihovih posledic na pokrajino. Dijaki naj razlikujejo vrste turizma in na zemljevidu poiščejo glavne turistične kraje. Pomembno je tudi vrednotenje trajnostnosti turistične ponudbe v obmejnem pasu ter ocena možnosti za njen nadaljnji razvoj družbe do informacijske (postindustrijske) družbe.

PROJEKTNO IN RAZISKOVALNO DELO

Dodatna literatura za vse teme oz. skupine ciljev je na povezavi

([https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01 Literatura za geografijo.docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/LEKT_01_Literatura_za_geografijo.docx)).

PRILOGE

PRILOGE PO POGLAVJIH

OBČA FIZIČNA GEOGRAFIJA

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo_1.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Kaj_obsega_kartografsko_znanje.pdf

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Prilog2A_razlaga_pojmov_geografska_lega.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_realizacija_podnebnih_ciljev.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_3a_prsti_.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_4A_podzemna_voda.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/1_Naravne_nesreče_zaradi_geomehanskih_vzrokov_.pdf

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/2_Naravne_nesreče_zaradi_hidrometeoroloških_vzrokov_.pdf

OBČA DRUŽBENA GEOGRAFIJA

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/1_Risanje_starostne_piramide_izbrane_države.pdf

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/2_Nekateri_problemi_prebivalstvenih_struktur.pdf

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_5A_BDP.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_5B_promet.docx

GEOGRAFIJA SVETA

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga1_okoljski_odtis.docx

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/1_Krčenje_gozdov_v_Afriki.pdf

Didaktična priporočila za temo

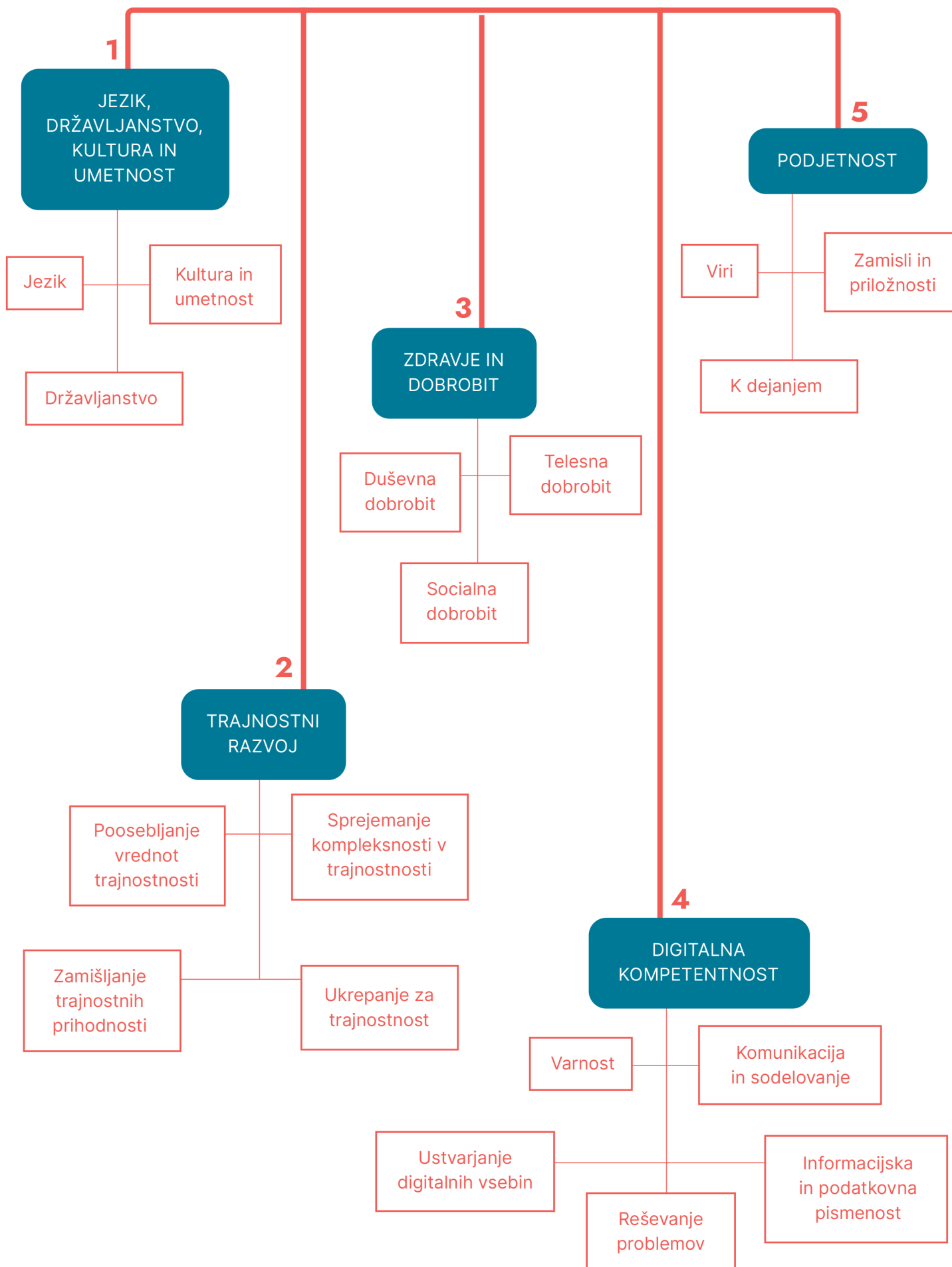
» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/1_Kanada_-_dežela_prihodnosti.pdf

Didaktična priporočila za temo

» https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/1_Nekateri_problemi_Latinske_Amerike.pdf



KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV



1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST



SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ



SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družbeni položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3 /// ZDRAVJE IN DOBROBIT



SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST



SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.), tako da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.



5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.